

PRIMUS – opiskelijahallintojärjestelmän käyttöönotto valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa

Janne Stenius

**Kehittämishankeraportti
Lokakuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Stenius, Janne	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 39	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi PRIMUS – opiskelijahallintojärjestelmän käyttöönotto valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, erityisopettajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Heimonen, Leena		
Toimeksiantaja(t) Ammattiopisto Luovi		
Tiivistelmä Kehittämishankkeessa perehdytään Primus – opiskelijahallintojärjestelmän käyttöönottoon Ammattiopisto Luovin valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa. Kehittämistyön sisällöt muodostuvat pääosin käyttöönoton kannalta välttämättömistä tietosisällöistä, kuten opinnot ja opetussuunnitelmien rakenteet sekä sisältöjen kuvaukset. Keskeisen ongelmakentän muodostavat opetussuunnitelmien tulkinnat ja erilaiset käytännön toteutukset, jotka vaikuttavat olennaisesti rakennettavaan opintojen kirjoon ja opetussuunnitelmien perusrakenteisiin. Toinen kehittämishankkeen asiakokonaisuus liittyy uuteen opiskelijahallintojärjestelmään siirtymisen aiheuttamiin muutoksiin HOJKS – prosessissa. Tarkasteltavana ovat henkilökohtaisten opetuksen järjestämistä koskevien suunnitelmien tietorakenteet, ydinsisällön löytäminen ja suunnitelmien laatiminen uudella työkäytöllä. Sisältöalueen pohdinnat ja kehittämistehtävät keskittyvät uuden tietojärjestelmän omaksumisen edellytyksiin sekä suunnitelmallisen tiedon arvioinnin ja jäsentämisen tuomien etujen perustelemiseen tietojärjestelmän käytettävyyden kannalta. Lähestyminen aiheeseen on ollut käytännönläheistä perustuen tietojärjestelmän käyttötukitehtävien omaksumiseen ja opetushenkilöstön koulutustilaisuuksista saatuihin kokemuksiin opettajan roolissa. Kehittämishankkeen tuloksena on syntynyt edellä kuvattujen välttämättömien sisältöjen lisäksi HOJKS:n laatimisen tueksi tarkoitettua ohjeistusta sekä näkökulmia Primus – opiskelijahallintojärjestelmän jatkokehittämiseen.		
Avainsanat (asiasanat) opetussuunnitelma, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), opiskelijahallintojärjestelmä, käytettävyys, käyttöönotto, ohjeistus		
Muut tiedot		

Author(s) Stenius, Janne	Type of Publication Development project report	
	Pages 39	Language finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title The commissioning of the PRIMUS student management database application in the prevocational education program		
Degree Programme (Vocational Teacher Education/Student Counsellor Education/Special Needs Teacher Education) Special Needs Teacher Education		
Tutor(s) Heimonen, Leena		
Assigned by Luovi Vocational Institute		
Abstract The development project aims to examine the commissioning of the Primus student management database application in the prevocational education program of the Luovi Vocational Institute. The development project is based on information considered vital for the initiation, such as the structures of the studies and education plans and the descriptions of their contents. The central problem lies in the interpretation of the curriculum and the various practical implementations affecting the special orientation to the studies and their structures. Another aspect of the development project deals with the changes in the Individual Education Plan (IEP) process due to the transition to the new student management system. The topics to be examined consist of gathering and analyzing personal student information, the data structures involved, identifying the core content, and devising plans for personal study programs using the new tools. The core consists of student information for recognizing needs for specific personal support and describes arrangements for it during the complete studying process. This study aims to describe the prerequisites of the information system's successful commissioning and to justify the benefits from systematic data assessment and classification from a usability-related viewpoint. The orientation to the subject is empirical, based on personal experiences as a teacher and educator in teacher training sessions, and as a technical support person. As a result of the development project, documentation regarding the formulation of the IEP has been written. In addition, perspectives on further development of the Primus system have been explored.		
Keywords curriculum, Individual Education Plan (IEP), student management database application, usability, commissioning, directions		
Miscellaneous		

SANASTO JA LYHENTEET

<i>Hoikka</i>	ent. Hoikan opisto, nyk. Ammattiopisto Luovi
<i>HOJKS</i>	henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma
<i>HOPS</i>	henkilökohtainen opintosuunnitelma (opiskelusuunnitelma)
<i>IEP</i>	individual education plan; yksilöllinen koulutussuunnitelma (vrt. HOJKS)
<i>Kaprakka</i>	ent. Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus, nyk. Ammattiopisto Luovi
<i>konfiguroida</i>	määritellä toiminnon asetukset tarkoituksenmukaisiksi ja/tai halutunlaisiksi
<i>Merikoski</i>	ent. Merikosken ammatillinen koulutuskeskus, nyk. Ammattiopisto Luovi
<i>moduuli</i>	itsenäinen osa, jollaisista voidaan koota erilaisia kokonaisuuksia.
<i>modulaarinen</i>	moduuleista koostuva kokonaisuus
<i>OPS</i>	opetussuunnitelma
<i>ov</i>	opintoviikko; opintojen laajuus
<i>platform</i>	alusta, runko, järjestelmän perusrakenne (IT)
<i>Primus</i>	opiskelijahallinnon tietokantaohjelma
<i>VKK1</i>	valmentava 1 (ammattilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus)
<i>VKK2</i>	valmentava 2 (työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus)
<i>Word</i>	Microsoft Word -tekstinkäsittelyohjelma
<i>workshop</i>	työpaja; koulutusmalli, jossa koulutettavat työskentelevät aktiivisesti opetettavan ongelman/aiheen parissa

SISÄLLYS

SISÄLLYS	1
1 JOHDANTO	3
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTOJA	6
2.1 HOJKS, HOPS ja OPS	6
2.2 Opetussuunnitelmien kehittäminen valmentavassa koulutuksessa	7
2.3 Primus – opiskelijahallinnon tietokantaohjelma	9
2.3.1 Havaintoja Primus – järjestelmäarkkitehtuurista	11
2.3.2 Sähköinen HOJKS	14
2.3.3 Käytettävyyden psykologian haasteet	15
3 OPETUSSUUNNITELMIEN KEHITTÄMINEN	16
3.1 Opetussuunnitelmatyön haasteet	16
3.1.1 Tulkinnallinen ahtaus	16
3.1.2 Opintojen laajuus ja toteutussuunnitelma	17
3.1.3 Opetussuunnitelman kehittämisen filosofioita	18
3.2 Opintokokonaisuuksien ja -jaksojen nimeäminen	20
3.2.1 Opintojen nimeäminen	20
3.2.2 Opintojen koodaus	21
3.3 Opetussuunnitelmien rakenteen kehittäminen	22
3.3.1 Kurssirekisteri ja opintojen perustaminen	24
3.3.2 Opetussuunnitelman koostaminen	25
3.3.3 Opetussuunnitelmien käyttöönotto	26
4 HOJKS – PROSESSISSIN OHJAAMINEN	27
4.1 Periaatteelliset erot	27
4.2 Ohjeiden suunnittelu	29
4.2.1 Primus – vuosikello	30
4.2.2 HOJKS -ohjeistus	31

4.2.3	Opetustyön rutiinien ohjeistamien	31
5	YHTEENVETOA JA TULOKSIEN ARVIOINTIA	33
5.1	Opetussuunnitelmatyö	33
5.2	HOJKS – prosessi	35
5.3	Kehittämisenäkökulmia tulevaan	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Elämme jatkuvassa muutoksessa, mikä tuo tarpeen alituiselle sopeutumiselle ja uusien ratkaisuiden opettelemiselle, kompromisseille ja puutteellisissa toimintaympäristöissä työskentelemiselle. Muutospaineet koskevat niin yksittäisiä toimijoita kuin oppilaitosorganisaatioiden eri toimintoja. Samat arkiset ilmiöt kuvaavat myös monen tietojärjestelmän tilaa, uusi versio tulee toisensa perään, monen käyttäjän mielestä niitä olennaisia parannuksia ei tehdä koskaan, lisätään vain tarpeettomia ominaisuuksia puutteellisuutta kompensoimaan. Tässä kehittämishankkeessa perehdytään ammatillisen erityisopetuksen ja erityisesti valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen kautta sähköisen HOJKS:n, HOPS:n ja OPS:n arkkitehtuuriin Primus - opiskelijahallintojärjestelmässä. Kehittämishanke sivuaa muita ajassa eteneviä prosesseja, kuten uuden järjestelmän käyttöönotto, käyttökoulutus ja opetussuunnitelmiensa kehittäminen sekä arkielämän ajanjuoksun seuraaminen ammatillisen erityisopilaitoksen ja opettajan työn rutiineissa. Primus -järjestelmä muodostaa arkista toimintaa keskeisesti määrittävän ja organisaation toimintamalleja ohjaavan kehyksen. Osittain käyttäjän tarpeisiin räätälöitävää järjestelmää käytetään kokonaisvaltaiseen opiskelijatietojen hallintaan lähtien opiskelijarekisterin perustiedoista päättyen arviointeihin ja todistuksien sekä raporttien tulostamiseen.

Tarkasteltavana olevat kehittämistyön aiheet perustuvat akuuttiin tai kokemuksiin ja palautteihin rakentuneeseen tarpeeseen tehdä jotakin, joka auttaa oppilaitosorganisaatiota ja sen yksittäisiä toimijoita selviytymään muutoksen ja arkipäivän puristuksesta paremmin ja suoraviivaisemmin. Hyvät keksinnöt eivät ole välttämättä suuria ja monimutkaisia, ”yksinkertainen on kaunista” – lause toimii työn tekemisen ratavallina, niin tässä kuin monessa muussakin arkisessa ongelmassa. Tarkastelen hankkeesani Primus -järjestelmän käyttöönoton asettamia tarpeita erilaisille tuotoksille. Kehittämishankkeen keskiössä ovat asiat rakentuvat välttämättömästä järjestelmään rakennettavasta sisällöstä, käyttöön siirtymistä ja käyttämistä tukevista ohjeista sekä tietojärjestelmäympäristön kehittämiseen liittyvistä näkökulmista. Ensimmäinen edellisistä kuvastaa sitä vähimmäissisältöä, joka on rakennettava itse tietojärjestelmään käyttöönottilanteessa, toinen tarpeelliseksi ajateltua materiaalia ja järjestelyitä, joita muutos edellyttää käyttäjien näkökulmasta. Kolmas asiakokonaisuus liittyy tietojärjes-

telmän toiminnan ja käytettävyyden tarkasteluun. Kehittämishankkeen tuloksia voidaan siten kategorioida ja priorisoida myös ajan juoksun mittareilla kolmeen etappiin:

- 1) *akuuttiin, käyttöönottovaiheessa välttämättömään tuotokseen,*
- 2) *käytön vakiintumisen edellyttämään tuotokseen ja edelleen*
- 3) *tulevaan, seuraavaan kehitysvaiheeseen tähtäävään tuotokseen*

Hanke elää samalla synergiassa oppilaitoksen opetussuunnitelmien uudistamis- ja yhtenäistämiprosessien kanssa. Syntyessään Ammattiopisto Luovi rakentui monesta jo pitkään erityisopetuksen ja valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen pioneerityötä tehneestä oppilaitoksesta. Siten lienee helppo olettaa, että jokaisella on oma, ominainen ja pitkien kehityskaarien synnyttämä tapansa tehdä asioita. Toimintaympäristöjen, tietojärjestelmien ja ajan muokkaamien käytänteiden yhtenäistäminen on vaativaa ja pitkäjännitteistä työtä. Tavoitteena pidetään yleisesti yhteisiä pelisääntöjä ja toimintamalleja ja niiden kautta samanlaisia työkaluja ja toisensa kohtaavia näkemyksiä niiden käyttämisestä. Siirtymävaiheet ovat täynnä kysymysmerkkejä, kun uusi ja vanha, oma ja toisten sekä vielä toistaiseksi tuntemattoman uuden odotukset kohtaavat samalla kentällä.

Työ etenee oppilaitoksen Primus -opiskelijahallintojärjestelmän käyttöönoton rinnalla pilottiprojektina keväällä 2008, missä pyritään ylittämään ensimmäisiä erilaisuuden esteitä sekä hakemaan perusteluita toisistaan etäällä olleiden toimijoiden käytännön ratkaisuille opetussuunnitelmien, HOJKS:n ja tietojärjestelmäarkkitehtuurin suhteen. Työn tavoitteena on mahdollistaa valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen koulutusalan opetushenkilöstön ja opiskelijaryhmien siirtyminen Primus -opiskelijahallintojärjestelmään vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa tarkoituksena on omaksua järjestelmän toiminnallisia periaatteita ja rakentaa käyttöönoton edellytyksenä olevia sisältöjä, kuten opinnot ja opetussuunnitelmat. Toisessa vaiheessa perehdytään järjestelmän käyttöön HOJKS:n ja HOPS:n kannalta ja työ mukautuu opetussuunnitelmien yhtenäistämistyöhön, jonka tuloksena ovat syntyneet Ammattiopisto Luovin ensimmäiset valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen opetussuunnitelmat. Kehittämistyön tulos rakentuu pääosin tietojärjestelmään synnytyistä kurssirekisterin opinnoista, koodeista, opetussuunnitelmista ja arviointikorteista sekä edelleen järjestelmän käyttöön liittyvistä toimintokohtaisista ohjeista ja muusta ohjaavasta dokumentaatiosta.

Sisältöalueita tarkastellaan tietojärjestelmä- ja käyttäjäpainotteisesti, opiskelijanäkökulmaa työhön tuovat opetussuunnitelman ja opintojen suunnittelun sekä HOJKS – ohjeiden sisältöjen viitteet. Kehittämishanke nojautuu vahvasti opintosihteerin ja erityisopettajan työn liitoskohtiin opiskelijatietojen hallinnan sekä yksilöllisten oppimispolkujen rakentamisessa. Edelleen hankkeessa punnitaan siten erilaisten opiskelijahallintojärjestelmän käyttäjäryhmien välistä työnjakoa ja muutostarpeita oppilaitosorganisaatiossa. Käytetyt työmenetelmät rakentuvat kokemusperäisesti tehdystä analyyttisestä pohdinnasta, vertailusta ja omakohtaisista tulkinnoista, eivätkä siten edusta varsinaisesti mitään systemaattisen tutkimuksen haaraa. Kehittämishankkeen päätelmissä saattaa esiintyä sellaisia johtopäätöksiä, jotka eivät perustu kokonaisvaltaiseen tietämykseen Primus -opiskelijahallintojärjestelmän toiminnasta ja erilaista mahdollisuuksista. Muutostilanteen tuomat uudenlaisten toimintatapojen omaksumisen ja käytettävyyden psykologian haasteet koskevat yhtäläillä kehittämissankkeen tekijää kuin muita opiskelijahallintojärjestelmän uusia käyttäjiä.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTOJA

2.1 HOJKS, HOPS ja OPS

Perustan kehittämistyölle asettaa lähtökohdissaan ammatillisen perusopetuksen lain-säädäntö; ”Vammaisuuden, sairauden, kehityksen viivästymisen, tunne-elämän häiriöiden tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- ja oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Opiskelijalle tulee laatia *henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)*”. (Laki 630/1998 § 20) Jokaiselle ammatillista erityisopetusta saavalle on siten laadittava suunnitelma siitä, miten opetus järjestetään silloin kun tarvitaan erityisiä tukitoimia. Vähimmäissisällöltään HOJKS:n tulisi sisältää edellä mainittuun lakiin nojautuen ainakin seuraavat asiat (Asetus 811/1998 § 8):

- 1) suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelman tai näyttötutkinnon perusteet ja tutkinnon laajuus sekä opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma;
- 2) millä edellä mainitun lain 20 §:n 1 momentissa tarkoitettulla perusteella opiskelijan opetus annetaan erityisopetuksena;
- 3) mitä edellä mainitun lain 20 §:n 1 momentissa ja 38 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opiskelun edellyttämiä erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluja opetuksessa tai sen yhteydessä annetaan; sekä
- 4) mitä muita henkilökohtaisia palvelu- ja tukitoimia opiskelija saa.

Lainsäädäntö ei määrittele edellistä tarkemmin, miten yksityiskohtainen HOJKS:n tulee olla miltäkin osin. Tästä johtuen suunnitelmien muoto vaihtelee hyvinkin paljon oppilaitoksittain ja erilaisia käsityksiä tarpeellisesta sisällöstä on syntynyt myös saman koulutusorganisaation sisällä, riippuen omien kokemuksieni mukaan muun muassa ainakin siitä, mistä toiminnosta ja tarpeesta käsin asiaa tarkastellaan. Tämä tarpeellisen sisällön arvioinnin haasteellisuus asettaa yhden perustavan lähtökohdan tälle kehittämishankkeelle; millainen on HOJKS:n luonne tarpeellisena työkaluna ja lain velvoittamana dokumenttina? Koska lainsäätäjällä on määritellyt tämän dokumentin sanalla ”suunnitelma”, lienee selvää, että asiakirjan tarkoitus on kuvata tavoitteellisesti jonkin asian saavuttamiseksi tarvittavia järjestelyitä, resursseja ja ajallisesti peräkkäin asettuvia etappeja, joilla edellistä tavoitellaan. Suunnitelmille on tunnus-

omaista myös niiden reunaehtojen kuvaileminen, joiden varaan sitä rakennetaan. HOJKS:lla on prosessimainen luonne ja tavoitteena lienee ylätasolla erityistä tukea tarvitsevan oppijan opinnoissaan etenemisen varmistaminen ja tukeminen. Keskeistä on erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja siihen vastaamiseen tarvittavien tukitoimien ja käytännön järjestelyiden kuvaaminen. Toisaalta myös opiskelijan yksilöllisten vahvuuksien löytäminen ja niiden hyödyntäminen opiskelussa kuuluu olennaisesti asiaan, HOJKS:lla on siten myös voimavarakeskeinen luonne.

Tuo edellä kuvattu vähimmäissisältö asettaa HOJKS:lle odotuksia tuottaa *henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS), eli näkymä oppilaitoksen opetussuunnitelmasta yksittäisen yksilön kannalta*; miten opiskelun ajatellaan tapahtuvan ja tavoitteita saavutettavan suhteessa yleisiin tavoitteisiin ja ajan juoksuun. Tämä tarve asettaa dokumentille sidoksen varsinaisen opetussuunnitelman sisältöihin ja edelleen opetussuunnitelman perusteiden tulkintoihin. Yhden tärkeän reunaehdon kehittämistyölle asettaa juuri kirjoitetun sanan tulkitseminen; mitä lainsäätävä, Opetushallituksen voimassa olevat opetussuunnitelmien perusteet tai oppilaitoksen opetussuunnitelmat oikeastaan määrittelevät ja kuinka ahtain rajoin. Tässä työssä edellisiä sisältöjä tulkitaan ammatillisen perusopetuksen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen näkökulmasta. Käsitteiden moninaisuutta ovat avartaneet muutamat koulutus-tilaisuudet ja opetussuunnitelmien työstämisen työryhmäistunnot, joissa eri tahojen näkemykset, uskomukset ja kokemukset ovat kohdanneet.

2.2 Opetussuunnitelmien kehittäminen valmentavassa koulutuksessa

Ammattiopisto Luovin historia on lyhyt sellaisenaan, mutta omaa useita historiallisesti merkittäviä ammatillisen erityisopetuksen juonteita yhteen liittyneiden oppilaitosten omien pitkien polkujen muodossa. Merikosken, Kaprakan ja Hoikan sekä uusimpana Alavuden erityisoppilaitoksen liittyminen yhteen Ammattiopisto Luovin lipun alle kertoo, että on olemassa monta erilaista syntytarinaa oppilaitoskohtaisille opetussuunnitelmille. Kehittämishankkeessa huomioitavaksi on asettunut siten myös hyvin ymmärrettävä tarve yhtenäistää opetussuunnitelmia yhdeksi, kaikille sopiviksi ja yhteneväisiin käytäntöihin ohjaaviksi teoksiksi, joilla erilaisia historioita pyritään yhdistämään rakentaen yhtä, toinen toistamme paremmin ymmärtävää koulutusorganisaatiota.

Opetussuunnitelmien yhtenäistämisen ensimmäinen vaihe käynnistyi Ammattiopisto Luovissa nopeasti keväällä 2008, jolloin kirjoitettiin ensimmäinen yhteinen opetussuunnitelma sekä VKK1 että VKK2 – koulutuksille. Merkittävin asia oli arvioinnin muuttuminen kolmiportaiseksi ja totutuista poikkeavin termein ilmaistavaksi etenkin VKK2:n osalta. Numeroista luovuttiin ja siirryttiin arvosanoihin kirjaimellisesti. VKK1 – koulutuksessa ei muutos ollut niin radikaali, *tyydyttävä, hyvä ja kiitettävä* saivat jäädä. Käyttöönottaessa VKK2 – koulutuksen *kehittyvä, osaava ja taitava* vaativat totuttelua, mutta alkavat tuntua varsin luontevilta, kun kiinnittää erityistä huomiota eteenpäin luotaavaan luonteeseen ja nimenomaan opiskelijan itsensä edesottamuksiin opinnoissaan. Aiemmissa kriteereissä näkyi selkeästi ulkoisen tuen tarpeeseen suhteutettu arviointitapa, mistä luopuminen tuntui opiskelijan kannalta varsin perustellulta.

Sisällöllisesti eroavaisuus oli varsin suuri ajatelleen opetussuunnitelman luonnetta, Merikosken vuonna 2003 hyväksytyy opetussuunnitelma muistuttaa oikoluettuja valtakunnallisia perusteita, entisen Kaprakan vastine aiheeseen on edelliseen verrattuna hyvin toteutussuunnitelmaluonteinen ja helposti tulkittava. Lähtökohdissaan tuo jäljempänä mainittu lienee tuntunut kehittämistyölle valmiimmalta aiheelta, joten uudet opetussuunnitelmat rakentuvat vankasti tuolle alustalle. Tätä työtä ajatellen olennaisinta on ainoastaan se asia, kuinka paljon opetussuunnitelmat määräävät ja ohjaavat toteutusta ja edelleen miten ne antavat tilaa varioituville ratkaisuille. Nuo asiat vaikuttavat suoraan opetuksen järjestämiseen ja sitä kautta tietojärjestelmään rakennettavaan opintoavaruuteen opetussuunnitelmien sisällä. (Merikosken ammatillinen koulutuskeskus 2003, Ammattiopisto Luovi 2008)

Kriittinen kysymys suunnitelmien tulkitsemisen kannalta on oikeastaan yksinkertaisen tuntuinen; *missä ovat opintokokonaisuuksien rajat ja millä tavalla niiden tavoitteita voidaan pilkkoa opintojakso- ja kurssitasolla?* Käytännössä lienee kysymys juuri sisällön ymmärtämisen suunnasta; pakottaako suunnitelma johonkin vai antaako se mahdollisuuksia erilaisille toteutuksille. Varsin paljon eriäviä näkemyksiä kasvattanut asia on ehkä yksi merkittävimmistä haasteista sekä tälle työlle sekä tuleville opetussuunnitelmien ja niiden perusteiden kehittämistyölle. Jotta asia tulisi paremmin ymmärrettäväksi, lähestyin sitä esimerkin avulla; VKK2 – opetussuunnitelman ”Tiedolliset valmiudet” opintokokonaisuus kuvataan vähimmäissisällöin äidinkielen, matemaatiikan ja tietotekniikan muodostamaksi kokonaisuudeksi. Voiko kokonaisuus silloin

sisältää englanninkielen opetusta, toisin sanoen antaako opetussuunnitelma sille tilan? Kapeiden tulkintojen mukaan ei, opiskelijoiden ja paikallisten tarpeiden mukaan kyllä, etenkin kun tarkastellaan kokonaistavoitetta nykyaikana. Jatkokysymys kuuluu, pakottaako suunnitelma muodostamaan äidinkielen, matematiikan ja tietotekniikan opintojaksot tai kurssit? Joidenkin näkemyksissä ehdottomasti kyllä, joidenkin toisten taasen ei, ydinsisältöjen muodostama *kokonaistavoite ja opiskelijälähtöinen ehyt kokonaisuus ovat tärkeämpiä*. Opetussuunnitelmia laadittaessa on hyvin olennaista, miten asiat kirjoitetaan ja halutaan tulkittavan; otetaanko kantaa hienojakoisesti ja tarkasti kurssisisältöihin ja opintojen laajuuksiin, esitetäänkö vähimmäissisältö yhdenmukaisuuden kannalta vai jotakin siltä väliltä. Tämän työn kannalta on olennaista se, että edellisten asioiden kokonaisuuden muodostama ”kaoottisuus” on yksi merkittävästi vastaavien kehittämistehtävien alustaa horjuttava tekijä.

Lähitulevaisuus tuo muutoksia tullessaan, valtakunnallisia valmentavan koulutuksen opetussuunnitelman perusteita ollaan uudistamassa monen ammatillisen erityisopetuksen osajaorganisaation voimin Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen luotsaamana. Jo alkaneessa kehitystyössä tarjoutunee oivallinen mahdollisuus *kehittää opetussuunnitelmien perusteita entistä helpommin tulkittaviksi ja rakenteeltaan selkeämmiksi*. Edelleen ongelmallinen väliinputoajien opiskelijajoukkio tultaneen myös huomioimaan tässä työssä: On olemassa suuri joukko opiskelijoita, joiden tavoitteena ei voida pitää ammatillisen perustutkinnon suorittamista, mutta he eivät myöskään ole perinteisen vammaisille suunnatun työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen kategoriassa. Nämä nuoret opiskelijat ”janoavat” *työhön ja työllistymiseen valmentavaa* otetta, mistä on viitteitä myös kehittämishankkeen opetussuunnitelmien tulkinnoissa ja variaatioissa.

2.3 Primus – opiskelijahallinnon tietokantaohjelma

Kehittämishankkeen lähtölaukauksen asetti oppilaitoksen siirtyminen uuteen opiskelijahallinnon tietojärjestelmään. Siirtyminen yhdestä järjestelmästä toiseen aiheuttaa aina muutosprosessin, jossa joudutaan tarkastelemaan kriittisesti tietoa, sen olemusta ennen ja jälkeen. Peilaan tarkastelussani joissakin asioissa omiin kokemuksiini aiempaan työuraani teollisuuden toiminnanohjausjärjestelmien, tuotteiden ja tuotantoprosessien kokonaisvaltaisen hallinnan parissa. Näillä erilaisten toimintaympäristöjen tietojärjestelmillä on kuitenkin paljon yhteisiä tekijöitä, mm. *käytettävyyteen liittyvä*

psykologinen tarkastelu lienee täysin yhteneväistä. (Kuutti 2003, Sinkkonen, Kuoppala, Parkkinen & Vastamäki 2002) Samoin haasteet aiemmin totuttujen työskentelytapojen korvautumisesta uudellisilla tai osittainen katoaminen ulottuvilta kuuluvat olennaisena osana lähes minkä tahansa tietojärjestelmä uudistuksen väistämättömään tulokseen. On haettava kompromisseja ja uusia *tapoja toimia uuden järjestelmäarkkitehtuurin ehdoin*. Tässä työssä perehdytään edelliseen siitä näkökulmasta, millaisia haasteita muutostilanne asettaa käyttäjille ja miten muutoksen tuomia ristiriitoja tiedon arvioinnin suhteen saatettaisiin paremmin ymmärrettäväksi. Kukin järjestelmä kantaa omia arvokkaita lähtökohtiaan, kukin on hyvä itsessään ja hienoissa ominaisuuksissaan. Kaikilla järjestelmillä on kuitenkin huonotkin puolensa, etenkin kun käytävällä organisaatiolla on jo kokemuksia jostakin toisesta samalla tavalla erinomaisesta työkalustaan.

"Primus W4 on opiskelijahallinnon tietokantaohjelma. Primuksella hallinnoidaan opiskelijoiden henkilö- ja opiskelutietoja, opettajien ja henkilökunnan tietoja sekä opetustarjontaa. Primuksella suunnitellaan opetusta, kirjataan valintoja, arvioidaan suorituksia ja tulostetaan todistuksia." ja edelleen "Opetussuunnitelmat esitetään Primuksessa kokonaisuuksien, jaksojen ja osajaksojen muodostamana puurakenteena. Eri-tyyppiset suoritukset kuten ammattiosaamisen näytöt, työssäoppiminen ja opinnäyte esitetään OPS:ssa omilla väreillään. Kaikille opetustarjonnan nimekkeille voidaan antaa omat määritteensä. Osaamisen tunnustaminen, työssäoppiminen, mukautukset, henkilökohtaistaminen ja näytöt erottuvat helposti kunkin opiskelijan omasta opetussuunnitelmanäkymästä. Opetussuunnitelmien määrää ei ole rajattu, joten koulutusohjelmakohtaisia OPS:ja voidaan luoda lisää aina tarpeen mukaan, vaikka vuosittain. HOPS:t laaditaan yhteisen OPS:n pohjalta syöttämällä opiskelijakohtaiset valinnat ja suoritustavat." (Starsoft Oy 2008)

Muutoksen yhteydessä tietojärjestelmän hyvyys asetetaan joskus liiankin yksioikoisesti nojautumaan siihen suhteeseen, joka uudella näyttää olevan vanhaan ja päinvastoin. Käyttöönoton tilanteessa käyttäjillä on luonnollinen pyrkimys pyrkiä täyttämään se sama tarve uuden järjestelmän työkaluilla ja toiminnoilla, mikä oli muutosta ennen. Tässä kohtaa tullaan sellaisiin tärkeisiin kysymyksiin, *onko samantapainen toiminta tai saman toiminnon odottaminen enää perusteltua?* Uuden ja vanhan järjestelmän välinen erilaisuus aiheuttaa usein ns. virheensiirtoa, vanhan ehtojen ja toimintatapojen siirtämistä sellaisenaan uuteen, vaikka uusi ei niitä tarvitsisikaan, mistä

pois ohjauksella on myös tehtävänsä tässä työssä. Kehittämishankkeen ongelman-
kuvauksen kannalta on olennaista huomioida yhteistyön, kokemuksien ja näkemyksi-
en siirtämisen merkitys uutta omaksuttaessa. Kaprakkalaiset ovat käyttäneet Pri-
mus -opiskelijahallintojärjestelmää jo vuosia oman toimintakulttuurin kehystämällä
filosofiallaan, jonka ymmärtäminen vaatii perehtymistä ja asioiden asettamista vas-
takkain. Merikosken pitkään käyttämän Winha – järjestelmän ehdot, totutut työtavat
ja käytänteet sekä HOJKS – asiakirjan luonne ovat erilaisia Primuksen toteutukseen
verrattuna. Alkuasetelmassa on selvää, että nykyisessä Ammattiopisto Luovin Liperin
yksikössä on jo olemassa käsitys Primus -opiskelijahallintojärjestelmän toiminnasta
ja käytöstä omassa kontekstissaan. Uudeksi tilanteen tekee kuitenkin heidän kannal-
taan tarve yhtenäisille käytännöille yhtenäisten opetussuunnitelmien, HOJKS:n ja
HOPS:n kannalta. Perustava sopeutumista edellyttävä tekijä piileksii ainakin erilaisis-
sa toimintakulttuureissa ja organisaation toimintorakenteissa; käyttäjäryhmien ulottu-
vuus järjestelmän toimintoihin on selvästi erilainen eri yksiköissä.

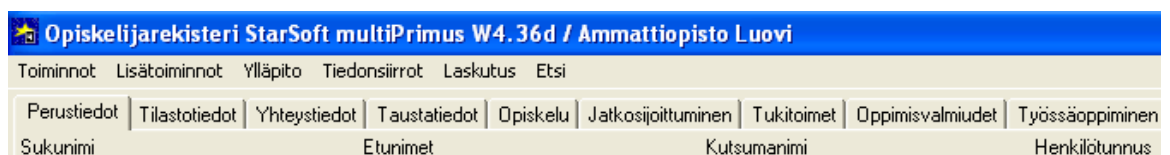
2.3.1 Havainnotja Primus – järjestelmäarkkitehtuurista

Kehittämistyön tekemistä ajatellen ei ole olennaista perehtyä järjestelmän arkkiteh-
tuuriin mikrotasolla, eli ei liene tarkoituksenmukaista tarkastella esimerkiksi ohjelma-
lohkojen toimintaa tai ylipäätään järjestelmän sisäistä ohjelmointiin ja tietokantajärjes-
telmän toiminnallisiin periaatteisiin liitettäviä asioita sen enempää, kun miten asiat
näkyvät ja vaikuttavat tavanomaisissa käyttörotiineissa. *HOJKS:n ja HOPS:n laatimi-
nen, opintojen ja opetussuunnitelman rakenne sekä arvioinnissa ja muissa arkisissa
rotiineissa käytettävät perustoiminnot* muodostavat näkyvän arkkitehtuurin kehiksen.

Primus – järjestelmässä, kuten monessa muussakin toiminnanohjaus- ja tietokan-
tajärjestelmissä, järjestelmän käyttöä ohjataan jakamalla käyttäjät toimintorakenteen
mukaisesti *käyttäjärhyymiin* ja edelleen ryhmien järjestelmänkäyttöä ohjaaviin *käyttäjä-
oikeuksiin*. Kehittämistyön ja käytön kannalta niillä on olennainen merkitys, mitä kukin
voi tehdä ja ajatellaan tekevän missäkin järjestelmän lohossa. Erityistä merkitystä
asialla on ainakin perustettavien ja hallinnoitavien asioiden käytännön toteutukselle ja
sitä kautta käyttävän organisaation rakenteelle toimenkuvien kannalta. Opintosihtee-
rin oikeuksilla voi tehdä laajalti erilaisia tehtäviä opiskelijahallinnon näkökulmasta,
opettajan oikeuksilla taasen opetustyön käytäntöihin liittyviä askareita ja ohjaajan
oikeuksilla suppeammin käytännön tukitoimien ja muiden ohjauksellisten asioiden
määrittelyitä HOJKS:iin. On odotettavissa, että erilaiselle organisaatorakenteelle ”vi-

ritetyt” oikeusmäärittelyt vaativat jatkossa uudelleenmäärittelyitä, kun erilaiset filosofiat ja toimintamallit kohtaavat. Ensimmäisiä viitteitä asiasta ovat antaneet ainakin HOPS:n rakentamisen reunaehto, jossa opintorakenteen muuttamiseen tarvitaan opintosihteerin oikeuksia, vaikka työnä moni mieltää tämän ryhmän vastuuopettajan perustyöksi. Käytännössä tehokkaiden toimintatapojen ja oikeusmäärittelyiden tarkistaminen vaatisi kaiki laajempaan työprosessien kuvausta, jotta asiaa ymmärrettäisiin paremmin ja toiminnan suoraviivaisuus saataisiin esille. Hallinnoitavia asioita ei kannattane ”omistaa” vain omistamisen vuoksi vaan suunnittelussa on tunnistettava kullekin työtehtävälle asetetut vaatimukset ja selvälinjaiset rajaukset esimerkiksi vastuiden, tiedonkulun luonnollisten kanavien sekä työrutiinien osalta.

HOJKS:n löytäminen Primus – järjestelmästä ei ole välttämättä kovinkaan helppoa. HOJKS ei ole tietokantajärjestelmään rakennettu selkeä moduuli, johon mennään valitsemalla se jostakin ylemmän tason toimintovalikosta, vaan se muodostuu erilaisten tietorakenteiden ja tietokenttiin syötettyjen yksittäisten tietojen muodostamana, osin sirpaleisenkin tuntuisena palapelinä. Ehyenä ja loogisena asiana se löytää asiakirjaluonteen vasta tulostettaessa HOJKS – raportti järjestelmästä, ainakin esikatseluun saakka, jolloin käyttäjä voi tarkastella sitä helposti selattavana kokonaisuutena. Käytännössä HOJKS:n luominen tapahtuu *opiskelijarekisterin* kautta, syöttämällä tietoja useiden välilehtien sisältämiin aihekokonaisuuksiin ja edelleen lukuihin tietokenttiin, joista saadaan raportoinnin työkaluin tehtyjen valmiiden tulosteiden muodossa tiedot esitettäväksi halutussa järjestyksessä (Kuva 1).

Kuva 1. *Primus – järjestelmän opiskelijarekisterin arkkitehtuuria*

Opetussuunnitelman luomisen peruseriaatteet ovat varsin selkeitä, opetussuunnitelma rakentuu *hierarkkiseksi puumalliksi* yksittäisistä opinnoista, jotka rakennetaan samalla tavalla, olivatpa ne sitten ylätasoa otsikoita, opintokokonaisuuksia tai – jaksoja. Opetussuunnitelma liitetään opiskelijoille edellä mainitun opiskelijarekisterin *perustiedoissa*, jolloin opetussuunnitelman sisällöt kopioituvat kullekin opiskelijalle.

Olennaista opetussuunnitelmien kehittämisen ja muokkaamisen kannalta on tiedon päivittymisen rajapyykit, yhteys alkuperäiseen opetussuunnitelmaan irtoaa, kun opintoneuvoja tekee *kurssivalinnat* kullekin opiskelijalle ja yksittäisen opiskelijan opetussuunnitelmaa muokataan joiltakin osin. Opintojen tunnisteet säilyttävät kuitenkin yhteyden esimerkiksi arviointityökaluihin, vaikka opintoa olisi muilta osin muokattukin.

Selkeä eroavaisuus aikaisemmin käytetyn Winha – järjestelmän kanssa on opintojakson toteutuksen arkkitehtuurissa. Primuksessa ei puhuta toteutuksista, ainoastaan arvioinnista. Voidaan tulkita suoraan, että järjestelmän *arviointikortti* arviointirekisterissä vastaa tuota jatkossa tarkemmin määriteltävää opintojakson toteutusta kaikkine toimintoineen, kuten opettajien määrittäminen, suoritus aika, osallistuvat opiskelijat ja arvosanojen ja suoritustietojen sekä poissaolojen syöttäminen. Tärkeä havainto oli myös poissaoloseurannan työkalujen kapeus; perusjärjestelmä tukee ainoastaan *opintojakso-/ainekohtaista poissaolojen seurantaa*, mikä ei ole kaiketi tarkoituksenmukaista ja järkevästi toteuttamiskelpoinen toimintatapa vahvasti käytäntöön integroidun ja yksilöllisiä reittejä sisältävän opetuksen kannalta. Winha – järjestelmän lukuvuoden jaksotukseen perustunut poissaolojen rekisteröinti sopi käyttötarkoitukseen huomattavasti paremmin, joten tällainen muutos saattaisi olla varsin suosittua tietohallintojärjestelmän jatkokehittämistä ajatellen? Nyt asiaa voi hoitaa kiertoiteitse perustamalla ”virtuaalijaksoja” poissaoloja varten. Muun muassa tämän ominaisuuden kohdalla tullaan tietojärjestelmästä toiseen siirtymisen perustaviin kysymyksiin, joihin viittasin aiemmin: Ohjaako opiskelijahallintojärjestelmä käyttäjänsä vai palveleeko järjestelmä käyttäjän tarpeita? Mitkä ominaisuudet eivät ole enää saatavilla ja mitä on tullut tilalle?

Muutoin järjestelmän arkkitehtuuri on melko yksiselitteinen; toimintamoduulit, kuten myös hakutoiminnot ovat samanlaisia kaikissa osissa. Kussakin rekisterissä on ennalta ohjelmoidut perushaut/ikkunat rekisterin koko sisällöstä, pääkäyttäjät voivat ohjelmoida valmiita hakuja tietokenttien tietoihin nojautuen yksikkökohtaisesti (koulu). Pikahakujen määrittelemisen tuntuu satunnaisesti järjestelmää käyttävästä todennäköisesti monimutkaiselta, joten ohjeistus on tarpeen. Toisaalta hallitsemattomana tässä piilee myös riskinsä, kun valmiiksi määriteltäviä hakuja on liikaa, ei löydä enää tarvittavia hakukriteereitäkään?

Monessa rekisterissä on mahdollista olemassa olevan *sisällön kopioiminen uudeksi*, esimerkiksi kokonaisen opetussuunnitelman tai opinnot kopioiminen, mikä

auttaa nopeammin alkuun uusia sisältöjä muodostettaessa, kun suurin osa tiedoista jää ennalleen. Käytännön kokemuksissa kopiointi on myös paras tapa siirtää virheitä edelleen, *puutteellisesti rakennetun perustan kopioiminen moninkertaistaa korjaamisen työmäärän*. Kopioinnin suhteen kannattanee siten ehkä panostaa ainakin käytön ohjeistuksessa uuden perustamiseen kerralla oikein. Käytön vakiintuessa kopiointimahdollisuudet ovat kuitenkin tehokeino, jota tulee käyttää esimerkiksi samantapaisena toistuvia arviointikortteja tai opintoja perustettaessa omiin rekistereihinsä.

2.3.2 Sähköinen HOJKS

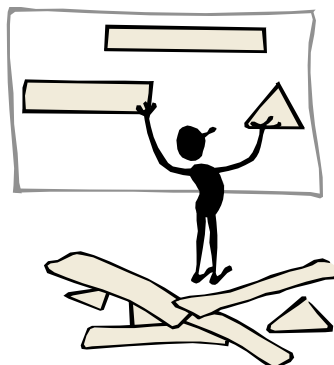
Sähköinen HOJKS käsitteenä kuvastaa tietotekniikan avulla tuotettua tietojoukkoa, jota käsitellään ja joka tallentuu sähköisessä muodossa. Tietotekniikan avulla tuotettua asiakirja, joka arkistoidaan sähköisesti, kuten esimerkiksi tekstinkäsittelyohjelmalla tuotettu HOJKS -tiedosto, ei vastanne enää edellistä määritettä. Sähköinen HOJKS – tarkoittaa *opiskelijahallinnon tietokantaa*, joka on reaaliaikainen ja johon on pääsy oppilaitoksen opiskelijahallinnon, tukipalveluiden ja opetuksen henkilöstöllä sekä jossakin määrin myös opiskelijalla ja huoltajillaan verkkoympäristössä. Tässä yhteydessä on merkityksellistä ymmärtää HOJKS *yhdeksi opiskelijaa koskevien henkilötietojen, opetussuunnitelman, opintosuorituksien ja suunniteltujen tukitoimien ja yksilöllisten opiskeluun vaikuttavien järjestelyiden sekä opintoihin olennaisesti liittyvien muiden tietojen kokonaisuudeksi*. Jälkimmäisellä viitataan muun muassa työssäoppimisen, kansainvälisen opiskelutoiminnan, koulutuskokeiluiden ja asumisen asiakokonaisuuksiin. Sisältö on siten hyvin laajan tuntuinen suhteutettuna aiemmin kuvaillemiini lain asettamiin vähimmäisvaatimuksiin. Kokonaisuutta hallinnoidaan *opiskelijarekisterissä*, joka toimii siten tietokannan ”olohuoneena” jossa *tietoja syötetään, tarkastellaan, tulostetaan sekä tehdään yksilöllisiä valintoja opiskelijoittain*. Perusvalintoja, kuten esimerkiksi opetussuunnitelma ja aktiiviset opintosisällöt voidaan tehdä valitulle opiskelijajoukkioille, mutta opintorakenteiden muutokset ja opintojen henkilökohtaistaminen (HOPS) muokkaamalla opintosisältöjä tapahtuu yksi opiskelija kerrallaan. Kokemuksiini ja saamaani palautteeseen viitaten, erityisopetuksessa ja -oppilaitoksessa samantapaisen yksilöllistämisen tarve on ajoittain olemassa koskien useaa opiskelijaa kerrallaan. Käytettävyyttä ajatellen saattaisi siten olla tarpeellista laajentaa tuota ryhmävalintaa koskemaan myös esimerkiksi opetussuunnitelman rakenteiden muutoksiin tai suuntautumisvariaatioiden tuottamiseen sekä opintosisältö-

jen laajuuksien ja kuvauksien muokkaamiseen. Perusteena on turhan moninkertaisen työn vähentäminen, mikä lienee yksi älykkäiden tietojärjestelmien keskeinen tavoite.

2.3.3 Käytettävyyden psykologian haasteet

Ensimmäisenä lähtökohtana uuden tietojärjestelmän käyttöönottamisessa on uudenlaisen järjestelmän kohtaaminen. Vertaileminen aikaisempaan jo opittuun toimintatapaan herättää epävarmuutta ja avuttomuuden tunnetta käyttöönottilanteissa. Hallinnantunteen menettäminen ja epävarmuus aiheuttavat usein kritiikkiä ja muutosvastarintaa uutta kohtaan. *Käyttöönottoprosessi tulisi suunnitella aina etukäteen ja huolellisesti*, jotta pystyttäisiin välttymään edelliseltä ja suuntaamaan energia uuden omaksumiseen. Usein aikaa on kuitenkin rajallisesti määritellä kriittisiä toimintoja ja ohjeistaa niitä tarkoituksenmukaisesti, niin kuin tässäkin kehittämishankkeessa.

Järjestelmän sujuvan käyttöönoton kannalta on olennaista ymmärtää, miten käyttäjä etsii ratkaisuja muutostilanteessa uutta omaksuttaessa ja minkälaisin lähestymistavoin asiaa voidaan tehostaa ja ohjata. Muutostilanteessa ja uutta omaksuttaessa ihminen etsii ratkaisuja asioihin olemassa olevan tietämyksensä ja kokemuksiensa perusteella. *Mentaalimallit* ovat todellisuuden, esimerkiksi tuotteen, vastineita eli edustuksia ihmisen mielessä. Ihminen luo tällaisia mielikuvia selittääkseen jonkin ilmiön, kuten tuotteen toimintatavan tai rakenteen. (Sinkkonen, Kuoppala, Parkkinen & Vastamäki 2002) Edelliseen nojautuen, on siten helposti ymmärrettävää, että uuden tietojärjestelmän käyttäjä nojautuu mentaalimalleissaan hyvin vahvasti aiemmin opittuun järjestelmään. Edelleen, mitä paremmin uuden järjestelmän käsitteellinen malli perustuu tai vastaa edellistä, sitä helpompaa on käyttäjien omaksua uusi toimintatapa käyttöönsä. Tästä näkökulmasta ohjeistuksessa ja koulutuksessa on hyvä nojautua jossakin määrin edelliseen järjestelmään jo omaksuttuihin työskentelytapoihin. Valitsin ohjeistuksen kehittämisen yhdeksi lähtökohdaksi juuri tämän; mitä omaksuttava asia on aiemmin käyttämässämme järjestelmässä tai toiminnoissa?

3 OPETUSSUUNNITELMIEN KEHITTÄMINEN

Yksi työn keskeinen osa on ollut opetussuunnitelmien rakentaminen Primus – järjestelmään. Käytännössä tämä on tarkoittanut sellaisen hierarkkisen kokonaisuuden muodostamista, joka sisältää opintokokonaisuudet – ja jaksot sisällön kuvauksineen, jakson nimineen ja koodeineen. Rungon työlle on antanut oppilaitoksen opetussuunnitelma, pilottivaiheessa Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen opetussuunnitelma, joka on hyväksytty johtokunnassa 22.8.2003. Kehittämistyöhön aikaisena prosessina on edennyt myös opetussuunnitelmien yhtenäistäminen, mikä on tarkoittanut uutta oppilaitoksen opetussuunnitelmaa keväällä 2008, jolloin on saatettu päivänvaloon Ammattiopisto Luovin VKK1 ja VKK2 – opetussuunnitelmat. Kehittämishanke on edennyt matkallaan kohti edellisiä, jotta uusi tietojärjestelmä tarjoaisi työkaluja ja valmiudet edellisten toteuttamiseen käytännössä.

3.1 Opetussuunnitelmatyön haasteet

Perustan oppilaitoksien opetussuunnitelmille antavat opetushallituksen opetussuunnitelmien perusteet, joiden tarkoituksena lienee antaa yhdenmukainen pohja oppilaitoksien opetussuunnitelmien laatimiselle. Tuo dokumentti on erittäin tärkeä oikeiden käsitysten muodostaja, mutta samalla myös tehokas väärin ja ainakin keskenään erilaisten tulkintojen ja näkemysten synnyttäjä. Edellinen ei tarvinne tieteellistä todistelua ja tutkimuksellista mittaamista, jotta näin voidaan todeta. Käsitykset opetussuunnitelman sisältöjen rajanvedoista, mahdollisista ja mahdottomista toteutuksista näkyvät ja kuuluvat arkisissa keskusteluissa työyhteisössä. Asia tulee esiin eri yksiköissä ja toimipaikoissa työskentelevien opettajien sisällöllisten kokonaisuuksien rajanvetojen, toteutuksien ja opetuksen organisoinnin tarpeiden ja niistä juontuneiden filosofisten näkemysten eroavaisuuksina. Kehittämishankkeessani tarkasteluni keskittyy nimenomaan vaikutuksiin Primus – opiskelijahallintojärjestelmään rakennettavan opetussuunnitelman rakenteeseen, luonteeseen ja peruseriaatteisiin.

3.1.1 Tulkinallinen ahtaus

Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen osalta perusteet antavat hyviä aineksia erilaisille tulkinnoille, koska opintokokonaisuuksien määrittelyssä on epämääräisiä ”jatkeita” varsinaisille opintokokonaisuuksille, erityisesti työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen perusteissa.

Perustava tekijä on *tulkinnallinen ahtaus*, voidaanko jotakin opintoa sisällyttää oppilaitoksen opetussuunnitelmaan vai ei. Toinen hyvin paljon asiaa määrittelevä seikka on opintokokonaisuuden rajojen vetäminen, joka ei sekään ole millään tavalla itsestään selvyys. Keskeistä on huomata käsityksien vaihtelevan hyvin paljon, mitä opintokokonaisuuksien sisällä voi olla ja miten kokonaistavoitteita voidaan lähestyä toteutustasolla esimerkiksi eri yksiköissä. Käytännössä tässä puhutaan opintojakso- tai kurssikohtaisista sisällöistä, niiden nimistä ja ”paikalleen asettumisen luvallisuudesta” suhteessa ”pakolliseen sisältöön”. Pyrkimys selventää tätä tulkinnallista eripuraa ja ristiriitaisia näkemyksiä juontuu arkisista kokemuksista. Kun toisaalla ja irti toisistaan kasvaneiden organisaation osien toteuttamistavat asettuvat rinnakkain tarkasteltaviksi, syntyy väistämättä kysymysmerkkejä ja toinen toistensa valintojen kyseenalaistamista.

3.1.2 Opintojen laajuus ja toteutussuunnitelma

Opintojen laajuuden suhteen asiaa on kuvattu selkeämmin mahdollistavana kuin niiden suunnittelua ja toteuttamista rajoittavana sekä valmentava 1 että valmentava 2 opetussuunnitelmien perusteissa: ”Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava opetus ja ohjaus koostuu seuraavista opintokokonaisuuksista. Kunkin opintokokonaisuuden laajuus päätetään yksilöllisesti ja joustavasti opiskelijan edellytyksistä ja tavoitteista lähtien.” (Opetushallitus 2000) Lähtökohtaisesti tämä peruste heijastuu oppilaitoksen opetussuunnitelmassa siten, että yksittäisten opintojen ja sisältöjen laajuutta ei ole kuvattu tarkemmin, mikä on varsin luonnollisen tuntuinen tulkinta edellisestä. Kehittämishankkeen sisällön kannalta tämä tarkoittaa oletusarvojen rakentamista tai ainakin asian huomioimista suunnitelmia rakennettaessa Primus – opiskelijahallintojärjestelmään. Asia ulottuu kehittämisen näkökulmasta syvemmälle järjestelmään sen toimintaan, loogisuuteen ja käytettävyyteen viitaten edellisestä perusteiden toteutuksesta käsin; kuinka hyvin ja helposti *henkilökohtaiset opetussuunnitelmat* (HOPS) ovat rakennettavissa ja miltä osin edellä kuvatut oletukset laajuuden suhteen ovat käyttökelpoisia?

Käytännön ongelman asiassa muodostavat eri opetusryhmien, toimipaikkojen ja yksiköiden eroavaisuus toteutuksissaan käytännön tasolla. Opetussuunnitelmia toteutetaan erilaisissa oppimisympäristöissä, opetuksen opettajaresurssein ja alueellisten koulutuksellisten tarpeiden sekä opiskelijaryhmien suuntautumisen ja painotusten tarpeiden ohjaamana. Tästä näkökulmasta kaikille sopivan yhteisen hyvän

kehittäminen on erityisen haastavaa ja filosofista sekä käytännönläheistä tarkastelua vaativaa. Yhdessä edellä kuvattujen sisällöllisten ristiriitojen kanssa rakentuu tämän kehittämistyön yksi perustavista haasteista.

3.1.3 Opetussuunnitelman kehittämisen filosofioita

Tärkeän peruskiven filosofisille lähtökohdille ovat antaneet koulutustilaisuudet, joissa eri toimipaikkojen ja yksiköiden edustajat ovat tuoneet esille omia näkemyksiään opetussuunnitelman luonteesta Primus – järjestelmässä ja edeltävässä Winha – järjestelmässä. Olen ottanut käsiteltäväksi keskeisesti kehittämishankkeen sisältöön vaikuttavia ajatuksia siitä, minkälainen opetussuunnitelman tulisi olla järjestelmätasolla ja millä kyseisiä filosofioita perustellaan käyttökelpoisiksi. Järjestelmän kannalta keskeisiä asioita ovat opintojen jaksotus, arvioinnin etappiajattelu sekä opintokokonaisuuksien tulkinta sisällön erilaisten toteuttamisvariaatioiden kannalta. Kokonaisuutena em. muodostavat ongelmakehyksen opetussuunnitelmien luomiselle Primus – järjestelmään.

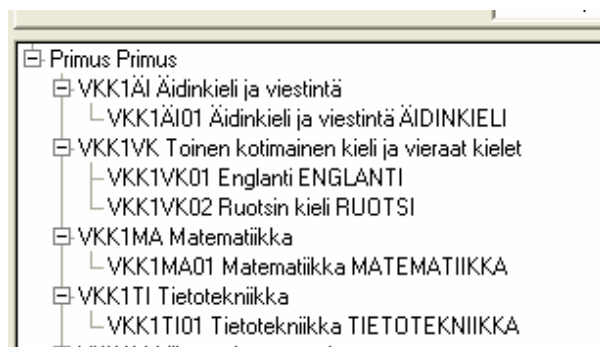
Opintojakso on pienin suoritettava opintojen osa. Opintojakso on pysyväisluonteinen, kiinteä osa opintorakennetta, jonka kutakin esiintymiskertaa nimitetään *opintojakson toteutukseksi tai kurssiksi*. Toteutus on taasen opetuksen perusyksikkö eli aikaan ja paikkaan sidottu tapahtuma, josta tiedetään yleensä myös opettaja ja osallistujat. (Suomen Virtuaaliyliopisto 2006) Yhtenä ohjaavana tekijänä suunnittelussa on yleinen luonnehdinta: ”Opintokokonaisuus muodostuu yhdestä tai useammasta opintojaksosta, jotka voivat muodostua edelleen useammasta arvioitavasta osasta, kuten tentti, harjoitukset, jne.” Tästä näkökulmasta jokaisen kokonaisuuden alla tulisi siten olla ainakin yksi opintojakso. Olen käyttänyt tätä hierarkkisen rakenteen periaatetta yhtenä perustavana lähtökohtana järjestelmään luotaville opetussuunnitelmille ilman sen tieteellisempiä perusteluita. Tämänkaltaisella rakenteella löydetään myös yhtymäkohtia ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmiin ja jaksoajatteluun. Strategisena valintana vaadittaviin kompromisseihin loin kaksikulotteisen näkymän opetussuunnitelmaan; toisaalta ne mahdollistavat perusrakenteen toteuttamisen sellaisenaan, toisaalta kurssivalinnoilla voidaan muodostaa perusvariaatiot ammatillisesti suuntautuneita ryhmiä varten. Tämä tarkoittaa siten *modulaarista rakennetta* opetussuunnitelmalle, opintokokonaisuudet muodostavat välttämättömän perusosan, ns. *platformin*, ja opintojaksoavaruus varioituvan osan rakennetta. Peruseriaatteena tämä lienee varsin käyttökelpoinen silloin kun todellisia variaatioita on, kuten tässä.

Tarkastellessani muutamien toimipaikkojen ja yksiköiden aiempia järjestelmänäkymiä valmentavan koulutuksen opetussuunnitelmista, erottui tuon edellä mainitun varioituvan luonteen kuva muutamissa toteutuksissa monisatalukuisena opintojaksoavaruutena yhden opetussuunnitelman sisässä. Arvelen tuon ”moduulijärjestelmän” laajenneen liian monimutkaiseksi käytön kannalta, perustellen sitä vaikeasti hahmotettavana kokonaisuutena, etenkin kun tulostettakin muodostuu suunnitelmasta monen sivun verran. Toisaalta myös hallinnointi on hankalampaa, kun kokonaista suunnitelmaa ei saa näkyviin oikeastaan missään tilanteessa kerralla. Käytön ja Primus – järjestelmän toiminnan kannalta tein edellisestä havainnosta päätelmän jo varsin varhain; opetussuunnitelmiin kannattaa rakentaa vain *tarpeellinen määrä ryhmien suuntautumisen ja opetuksen järjestämisen kannalta keskeisiä opintoja*. Turhan painolastin kerääminen opetussuunnitelman kannettavaksi järjestelmään ei ole perusteltua monessakaan mielessä; yksittäisten opintojen lisääminen on helppoa, ylimääräisen ”kaiken kattavan” aineksen siivoaminen työlästä ja se aiheuttaa muun muassa tarpeettoman tuntuisen määrän turhaa paperia tulostettaessa HOJKS järjestelmästä. Myöskään opintojen hienontaminen mikrotasolle ei liene kovin järkevää, opintojaksojen ja sisältöjen yksittäisten pienten osien erottelu ja arviointi erikseen eivät liene sellaista lisäarvoa tuottavia järjestelyitä, joista olisi *olennaista etua opiskelijalle* pirstaleisuuden lisääntyessä.

Etappiajattelu näytti ohjanneen jossakin määrin ainakin Liperin yksikön VKK2 – ryhmien opetussuunnitelmien perusrakenteen suunnittelua. Opintosisällöt oli jaettu kahtia siten, että jokainen opinto oli rakenteessa kahteen kertaan, esimerkiksi Matematiikka 1 ja Matematiikka 2 – opintojaksojen muodossa. Mietiskelin hetken tarkoitusta ja selvittelin sitä paikan päällä keväällä. Ajatuksena oli oletusarvoisesti kaksivuotisten opintojen jakaminen keskeltä kahtia, jolloin niistä muodostuu erikseen arvioidtavat kokonaisuudet lukuvuosietapein. Mutta entäpä jos opintoaikaa lisätään yhdellä vuodella? Logiikka pettää mahdollisesti ainakin silloin. Käytännössä tällaiseen jakamiseen ei liene ”pakollista” tarvetta, vaikka arviointia haluttaisiin tehdä lukukausittain; järjestelmä mahdollistaa väliarviointien tekemisen omilla työkaluillaan. Filosofisena valintana tämä on kuitenkin jossakin määrin perusteltavissa, välietappi saavutetaan tällöin selvärajaisemmin, mikä saattaa olla opintojen edistymisen kokonaisuuden seurannan kannalta hyväkin. En lähtenyt kuitenkaan toteuttamaan tämäntapaista toteutustapaa, kun puoltavat argumentit jäivät jossakin määrin keveiksi.

3.2 Opintokokonaisuuksien ja -jaksojen nimeäminen

Opetussuunnitelman sisältö nähdään puumaisena rakenteena, jossa ylimmän tason muodostavat opintokokonaisuudet. (Kuva 2) Perustutkintojen yhteydessä esiintyviä ylemmän tason otsikkoja, kuten ”Yhteiset opinnot”, ei tavata valmentavan opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelmissa. Otsikkojen luominen on kuitenkin samalla tavalla mahdollista. Primuksen ja suunnittelun kannalta olennaista on erottaa varsinainen opintojakson nimi ja siitä muodostettu lyhenne. Lyhenteellä on oma merkityksensä ainakin lukujärjestyksen muodostamisessa, koska sitä käytetään ensisijaisena luku- ja järjestyksen tuntien otsikkoina. Edelleen näkyvä ja huomioitava asia nimeämisessä on juuri näkymättömyys, kurssi- tai arviointirekisteriä selattaessa hakuikkunassa, mitkään ulkoiset tunnusmerkit eivät kerro, onko kyseessä otsikko, opintokokonaisuus, -jakso tai jakson osa. En katsonut kuitenkaan tarpeelliseksi liittää tuota tietoa nimeen, koska muutamat muut valinnat ja käyttötilanteet tuovat tiedon esiin.

Kuva 2. Opetussuunnitelman rakenteen puumalli (Primus).

3.2.1 Opintojen nimeäminen

Opintokokonaisuuksien nimeämisessä noudatetaan opetussuunnitelman mukaista nimeämistä, alemmilla tasoilla opintojaksojen tai alikurssien nimet muodostuvat toteutussuunnitelmien ja aihekokonaisuuksien mukaan, joten näissä on varsin paljon eroavaisuuksia verrattaessa keskenään eri yksiköiden ja toimipaikkojen toteutuksia OPS:sta kurssitasolla. Lyhenteiden laatimiseen ei ollut käytettävissä sellaista ohjetta, jonka avulla olisin voinut yksiselitteisesti lyhentää pitkiä nimiä, joten laadin yksinkertaisen logiikan tuohon tarpeeseen; *lyhyet opintojaksojen nimet kirjoitetaan lyhenteeseen sellaisenaan perusmuodossa, pidemmät monisanaiset lyhennetään jakson nimen alun mukaisiksi*. Joissakin tapauksissa ei ole löytynyt ymmärrettävää lyhennettä,

tällöin on pyritty lyhimpään mahdolliseen ymmärrettävään ilmaisuun. Tarkoituksena on kuitenkin, että opiskelijat ymmärtävät asian esimerkiksi noista aiemmin mainituista lukujärjestyksistä, siksi ei ole ehkä järkevääkään käyttää tehokkaasti lyhennettyjä ilmaisuja, kuten voisivat olla esimerkiksi TIT (Tietotekniikka) tai VUT (Vuorovaikutustaidot). Lentävänä ohjeena sain käyttööni tiedon enemmän käyttöön perehtyneeltä opinto-ohjaajalta lyhenteiden kirjoittamisesta isoilla kirjaimilla kaiketi selkeyden ja näkyvyyden vuoksi. Opintojen nimeämisellä on myöhemmin enemmän merkitystä, kun *opintojakson toteutus* nimetään Primuksen *arviointikorttien* muodossa, mitkä tarkoittavat siten toisiaan vastaavia käsitteitä. Arviointikortteja perustettaessa lienee perusteltua liittää kortin nimeen tieto opinnon tasosta havainnollisuuden vuoksi (esim. opintokokonaisuus = OK, opintojakso = OJ, osajakso = OSA).

3.2.2 Opintojen koodaus

Tunnistaminen ja yksilöiminen ovat keskeisiä koodauksen perusteita. Opintojen koodaukseen on olemassa kaiketi runsaasti erilaisia määritelmiä, joiden tarkoituksena on ilmaista opintorakenteen sisäistä sukulaisuutta ja järjestystä sekä auttaa kokonaisuuden hahmottamisessa ja tietojen etsimisessä. Tarkastelin asiaa vertailun vuoksi satumanvaraisesti löytämästäni lähteestä verkossa (Tampereen yliopisto) havaitakseni, että erilaisia määrittämiä on olemassa. Merikosken opintojaksokoodaus on ollut erittäin monimutkainen, esimerkiksi koodi "TXSATN13" ei kerro oikeastaan kenellekään mitään, jos ajatellaan edellisiä kriteereitä. Koodiavaimen laatija ja avaimen kanssa alituisen työskentelevä voi ehkä muistaa merkkien sisällön, mutta muuten koodit lienevät ainakin opiskelijan kannalta niin sanotusti merkityksettömän sekavia.

Vaikka kehittämistehtävän varsinaisena aiheena ei ole ollut koodauksen kehittelyminen, on siihen kuitenkin ollut tarve perehtyä pilottihankkeen ja siirtymävaiheen aikaisen opetussuunnitelman opintojen koodauksen vuoksi. Itse varsinaiset opetussuunnitelmat eivät ota kantaa opintojen koodaukseen, mikä saattaa olla korjaamisen arvoinen puutekin jatkossa, jos yhtenäisyyteen ja selkeyteen pyritään myös eri yksiköiden kesken. Perustavina kriteereinä olen käyttänyt noita edellä mainittuja kriteereitä pyrkien helppoon koodaukseen. Yksinkertaisimmillaan tarpeellinen opintojen koodaus sisältäisi kaiketi vain pelkkiä juoksevia numeroita, jos ei koodille asetettaisi muita vaatimuksia tietojärjestelmän käytön kannalta. Primus – järjestelmässä ainakin hakutoiminnot sekä edellä mainitut opintorakenteen hahmottamisen seikat edellyttänevät jonkinlaista "älykkyyttä" koodeille.

Käyttöön kehitellyn opintokoodijärjestelmän peruseriaatteessa koodin:

- a) alkuosa määräytyy OPS:n sisällöstä, eli onko kyseessä VKK1 vai VKK2 – opetussuunnitelman opinto (*esim. VKK1...*),
- b) toinen määrittelevä osa on kaksikirjaiminen lyhenne opinnon nimestä (*esim. VKK1MA...*) ja
- c) loppuosa on juokseva järjestysnumero kunkin opintokokonaisuuden alle sijoittuville opintojaksoille (*esim. VKK1MA01*).

Tämän tapaisesta koodauksesta on kuitenkin olemassa kokemuksiini peilaten huonoja kokemuksia siinä mielessä, että hyvin usein nuo tietoa kantavat yksilöivän koodauksen periaatteet kumoavat itsensä jossakin vaiheessa. Tässä yhteydessä periaatteellisen ristiriidan aiheuttavat esimerkiksi vapaasti valittavien opintojen koodaus, koska ne voivat esiintyä molemmissa opetussuunnitelmissa, eikä ole todennäköisesti kovin perusteltua perustaa samoja opintojaksoja uudelleen näitä varten (Liite 9). Toisaalta kehittämisprosessin aikainen havaintoni ylittää myös sellaiseen näkökulmaan, jossa koodaustapa ei ole ottanut huomioon riittävästi tulevia tarpeita. Mitä tehdään esimerkiksi silloin kuin oppilaitoksen opetussuunnitelma uudistuu mutta samanniminen opintokokonaisuus säilyy? Tämän vuoksi koodauksen tulisi olla jatkossa yhtenäinen eri opetussuunnitelmissa, kestää myös opetussuunnitelmien uudistamisen ja sallia sisällön laajenemisen jossakin mittakaavassa. Edellisessä tavassa on siten vielä kehitettävää, jotta se huomioisi riittävästi koodauksen perustarpeen, erottamisen ja yksilöimisen eikä tukehtuisi omien merkityksiensä asettamiin rajoihinsa.

3.3 Opetussuunnitelmien rakenteen kehittäminen

Opetussuunnitelmien rakennetta on kehitelty kaksivaiheisesti; ensimmäinen vaihe ajoittui järjestelmän käyttöönottoa seuranneeseen *pilottiprojektiin*, jossa tuotettiin VKK1 ja VKK2 -opetussuunnitelmat, toinen vaihe syksyille 2008 vastaamaan Luovin uusien opetussuunnitelmien tuomiin muutoksiin. Lähtökohdan kehittämistyölle antoivat oppilaitoksen voimassaoleva opetussuunnitelma (Merikoski 2003) opintokokonaisuuksien ja tavoitteiden kuvauksineen sekä lukuvuoden 2007–2008 toteuttamis-/jaksotussuunnitelma, jossa opinnot on jaettu hienojakoisemmin opintojakso- ja kursitasoisiksi toteutuksiksi.

Ensimmäisessä vaiheessa kohteeksi asetettiin ainoastaan Oulun toimipaikan valmentavat ryhmät, koska jo alkuvaiheessa tuli esiin mm. aiemmin mainitsemiani filosofisia näkökulmaeroja opetussuunnitelman tulkinnoista eri toimipaikoissa, mikä olisi helposti voinut johtaa ns. ylitsepääsemättömään suohon kompromissien etsinnässä. Keväällä 2008 nousi tie pystyyn käyttöönoton aikataulujen suhteen, jolloin pilottiprojektia rajattiin koskemaan vain kolmea ryhmää, joissa toteutuksen sisällöt eroavat jonkin verran toisistaan. VKK1 – opetussuunnitelma rakennettiin vastaamaan perusvalmentavan sekä muutaman ammatillisesti suuntautuneen valmentavan ryhmän opetussuunnitelman toteutuksia, joista yhdelle (tekniikan alan valmentava) ei vielä ole vakiintunutta toteutussuunnitelmaa. Opetussuunnitelma sisältää siten perusrakenteessaan vähintään kolmen erilaisen ryhmän opintorakenteen valinnaisine opin-toineen (Liite 1):

- 1) *perusvalmentavan opinnot*
- 2) *palvelualalle suuntautuneen valmentavan opinnot sekä*
- 3) *toimisto- ja tietotekniikan aloille suuntautuneen valmentavan opinnot*

VKK2 – opetussuunnitelman hahmo Primuksessa ahmaisi sisäänsä sekä perinteisten vammaisille suunnatun työhön ja itsenäisen elämään valmentavan koulutuksen opetussuunnitelman toteutuksen sisällöt että modernin opiskelijaprofiilin tarpeeseen viittaavien uusien, enemmän ammattialakohtaiseen työhön ja työtehtäviin opiskeluun painottuneiden kahden ryhmän opinnot (Liite 2):

- 1) *työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan perusopinnot*
- 2) *tekniikan alalle suuntautuneen valmentavan opinnot sekä*
- 3) *toimistotekniikan alalle suuntautuneen valmentavan opinnot*

Toisessa vaiheessa opetussuunnitelmista muokattiin loppukeväästä 2008 julkaistujen uusien Luovin VKK – opetussuunnitelmien perusrakenteen mukaiset opetussuunnitelmat Primukseen syksyllä 2008 (Liitteet 3 ja 4). Päämääränä tässä oli sellaisen perusrakenteen luominen, joka voisi toimia Luovin koko Pohjois-Suomen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen uuteen järjestelmään siirtymisen ja sitä kautta opetuksen toteutuksen ja arvioinnin perustana yhdenmukaisuutta tavoitellen.

3.3.1 Kurssirekisteri ja opintojen perustaminen

Käytännön tasolla opetussuunnitelman kehittäminen järjestelmään alkoi opintojen perustamisella järjestelmän *kurssirekisteriin*, johon perustetaan kaikki opetussuunnitelman hierarkian tasot, yläotsikoista opintojaksoihin (Kuva 3). Opinnot perustettiin yksi kerrallaan, mutta ”*Kopioi rekisterikortti*” – toiminto antoi vauhtia saman rutiinin toistamiselle (ja toisaalta se antoi myös aineksia virheiden leviämislle).

Opintojen perustaminen on ja oli rutiinityötä, kun lyhenteiden ja koodauksen periaatteet oli ratkaistu prototyyppiin hyväksyttävällä tavalla. Tietosisältönä yksittäinen opinto rakentuu perustiedoiltaan *opinnon nimestä, lyhenteestä, koodista, opetusyksiköstä (toimipaikka), opintojen laajuudesta (ov), tyypistä sekä käytetystä arviointiasteikosta*. Olennaisen osan opinnosta muodostaa sisällön *kuvaus*, jossa esitetään myös tavoitteet. Tämä tieto siirtyi kirjoitetusta opetussuunnitelmasta kopioimalla ja muokkaamalla Primukseen. Opintojen laajuuden osalta opetussuunnitelmat ovat oletusarvoisia; laajuudet vaihtelevat ryhmittäin ja opiskelijoittain HOPS:n mukaisesti, valitsin ensimmäisessä vaiheessa oletusarvot yleisten suuntaviivojen mukaisesti ja kompromisseja tehden.

Kuva 3. Kurssirekisterin tietokentät ja otsikointi

Arviointiasteikkona käytetään valmentavan koulutuksen asteikkoa, joka sisältää aiemmin mainitut arviointikriteerit ja mahdollistaa siten niiden käyttämisen arvioinnissa. Tyypivalinnalla on merkitystä muiden toimintojen kannalta, esimerkiksi *opintokorttiin*

tulostuvat opinnot määräytyvät tyyppin mukaan. Valmentavan koulutuksen osalta tyyppiä vähennettiin keväällä Luovi-tasoisesti ja käyttöön jäi vain *pakollinen opintojakso tai kokonaisuus ja valinnainen opintojakso tai kokonaisuus*. Yksinkertaistaminen vähentää tietysti sekaannuksia ja opintoavaruuden kirjavuutta, mutta samalla huonontanee tilastollisen tarkastelun ja luokittelun mahdollisuuksia, mikä lienee huomioitu muutosta määriteltäessä toisaalla. Pilottivaiheen tuloksena järjestelmään syntyi opetussuunnitelman perusteissakin mainittujen opintokokonaisuuksien lisäksi muutamia kymmeniä opintojaksoja, joilla mahdollistetaan tarvittavat variaatiot opetussuunnitelmasta ryhmätasoisesta toteutuksesta, sisällöllisten painotuksien ja yksilöllisten valintojen ja HOPS:n laatimisen näkökulmista.

3.3.2 Opetussuunnitelman koostaminen

Opetussuunnitelmarekisteri sisältää tietojärjestelmänäkymän oppilaitoksen opetussuunnitelmiin. Hierarkkiset suunnitelmat luodaan rekisteriin liittämällä kurssirekisterin opintoja puumaiseksi rakenteeksi. Opetussuunnitelman perustamisessa otetaan tietokentässä kantaa ainoastaan opetussuunnitelman nimeen ja yksiköihin/kouluihin, joissa suunnitelmaa käytetään. Työvaihe on ja oli rutiininomainen rekisterin opintojen hakuominaisuuksia hyödyntävä sarjatyö, jossa *opintojen koodauksella* on olennainen merkityksensä. Johdonmukainen koodaus, esimerkiksi VKK1 – alku, auttoi huomattavasti oikeiden opintojen löytämisessä poimittavaksi rakenteeseen satojen opintojen avaruudesta. Itse rakenteen perustaminen oli ja on yksioikoista opintojen ”raahamista” paikoilleen rakenteeseen (Kuva 4).

Kuva 4. Opetussuunnitelman hierarkian luonti

Opetussuunnitelman rakenteessa ei ole sinänsä mitään erikoisia asioita tehtävänä. Jokaista opetussuunnitelman opintoa ja sen tietoja (mm. sisällön kuvaus, laajuus, tyyppi, jne.) voidaan muokata tällä tasolla ”sopimaan” paremmin kulloinkin rakennettavaan suunnitelmaan. Toiseksi rakenteessa on merkityksensä myös sellaisella opin-
torakenteen osalla, jonka alle ns. muut opintosuoritukset automaattisesti ohjautuvat niitä kirjattaessa ”Muut opintosuoritukset” -toiminnolla tai esimerkiksi vapaasti valittavan opintojakson arvioinnin kautta. Tämä asia on ja oli huomioitava määrittelemällä yksi opintokokonaisuus tällaiseksi ylätasoin otsikoksi ”Lisää muiden suoritusten emo” -toiminnolla. Luonnollinen oletuspaikka edelliselle on vapaasti valittavissa opinnoissa:

- 1) *VKK1 – opintokokonaisuus VKK1VV Vapaasti valittavat opinnot*
- 2) *VKK2 – opintokokonaisuus VKK2VV Vapaasti valittavat opinnot*

3.3.3 Opetussuunnitelmien käyttöönotto

VKK1 – opetussuunnitelman käyttöönotto rajoitettiin pilottiprojektin aikana koske-
maan yhtä 2008 tammikuussa aloittanutta perusvalmentavan ryhmää. Käyttöönotto-
lanteessa tehtiin työprosessiin normaalisti kuuluvat työvaiheet, kuten *kurssivalinnat*,
opetussuunnitelman rakenteen muutokset sekä opintojen laajuuksien tarkistaminen.
Käyttöön viritettiin edellisillä valinnoilla opetussuunnitelman mukainen vähimmäissi-
sältö, jolla opinnot voitiin arvioida ja saada tulostettua opintokortit. Varsinainen
HOJKS- ja HOPS -työ jäi pois pilottiprosessista; elettiin jo lukuvuoden loppua, eikä
niihin katsottu tarkoituksenmukaiseksi panostaa, kun asiat olivat jo olemassa aikai-
semmalla toimintatavalla tehtynä Word – asiakirjojen muodossa. VKK2 – opetus-
suunnitelmat otettiin samalla tavalla käyttöön tekniikanajan sekä toimistotyön avusta-
viin työtehtäviin suuntautuneissa ryhmissä. Prosessi sisälsi samankaltaiset työvai-
heet, kuten edelläkin ja lisäksi yhdelle 2008 tammikuussa aloittaneelle opiskelijalle
laadittiin Primus-HOJKS. Näiden kahden ryhmän opiskelijoiden arvioinnit suoritettiin
kokonaisuudessaan Primus -opiskelijahallintojärjestelmässä, mukaan lukien jatkavien
opiskelijoiden väliarvioinnit.

4 HOJKS – PROSESSISSIN OHJAAMINEN

4.1 Periaatteelliset erot

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) laatiminen poikkeaa tuntuvasti aikaisemmin käyttämästämme WORD – asiakirjoihin perustuvasta mallista Primus – järjestelmässä. Erityisen suuria muutoksia käyttäjän kannalta ovat tiedon jäsentelyn muuttuminen sekä tiedon syöttämisen muuttuminen avoimesta sarakkein jaetusta asiakirjasta lukuisiin yksittäisiin tietokenttiin. Tämä muutos aiheuttaa käyttäjissä kokemuksieni mukaan tiedon sirpaloitumisen tunnetta, mikä on ainakin osittain totta. Aikaisempi HOJKS – malli rakentui perustietojen osalta kaksisarakkeiseen asiakirjaan, jossa vasemmalla olivat asiaotsikot ja oikealle kirjoitettiin tietoja opiskelun kokonaistavoitteeseen, erityisopiskelun perusteisiin ja lähtötilanteen taustatietoihin viitaten. Varsinainen suunnitelmaosa jakaantui kahteen osaan tulentarpeen ja tukitoimien sekä opiskelijapalveluiden koostamiseen sekä jatkosijoittumisen näkökulmiin. Asiakirja oli näiltä osin kolmeen sarakkeeseen jaettu lomake, jossa vasemmalla arvioitiin tarpeita tavoitteiden näkökulmasta, keskellä selostettiin tukitoimien ja – palveluiden toteuttamisen suunnitelmia ja vastuutahoja. Oikeaan reunaan kirjattiin edellisten toteutumisen seurantaan liittyviä asioita. Käyttäjän tehtäväksi jäivät asioiden pitäminen rivitasolla oikealla kohdallaan, missä onnistuminen vaihteli melko paljon, samoin kuin oikean sarakkeen valinta asioita esitettäessä. Tavoitteen, toteutuksen ja seurannan kolmioon perustuva malli on muuten hyvin selkeä.

Primus – opiskelijahallintojärjestelmässä asioiden jäsentelyn lähtökohta on erilainen, HOJKS – asiat on koottu asiakokonaisuuksittain jaettuihin osioihin, joissa selkein muutos edelliseen on tavoitteiden asettamisen keskittyminen tiettyihin tietokenttiin ja seurantaan viittaavien tietokenttien väheneminen koskemaan erityisopetuksen edistymisen arviointia ja ohjaus- ja neuvontapalveluiden toteuttamaan seurantaan. Toisaalta asioiden ohjaaminen täsmällisiin ydinkohtiin voi parantaa asioiden esittämisen tehokkuutta ja vähentää toistoa asiakirjassa, mikä on sinänsä hyvä, jos kokonaisuus saadaan helposti hahmotettua suunnitelmien tekijöille. Käyttäjän ja opettajan näkökulmasta olen kuitenkin sitä mieltä, että huomattavasti käyttökelpoisempi työkalu olisi silloin kun HOJKS:n edellyttämät asiat koottaisiin yhdelle aukeamalle tai näytölle, jossa niitä hallinnoitaisiin.

Nykyinen asiakkaalle räätälöity (Ammattiopisto Luovi) toteutus on ehkä jossakin määrin epäloogisesti toteutettu ja sekavan tuntuinen. Tarkastellessani opiskelijahallintojärjestelmän arkkitehtuuria opiskelijarekisterissä, kiinnittyi huomio muun muassa muutoseikkoihin. Välilehtien avulla toteutettu ylimmän tason jäsenitys ns. vaihtaa teemaa ja on jaettu ainakin seuraaviin kategorioihin yhtä aikaa (Kuva 1):

- 1) tietosisällön mukaisiin osakokonaisuuksiin (perus-, tilasto-, yhteys- ja taustatiedot)
- 2) opiskelun vaiheiden mukaisiin osakokonaisuuksiin (opiskelu, työssäoppiminen, jatkosijoittuminen, kv-toiminta)
- 3) taustatietojen suurempiin osakokonaisuuksiin (opiskeluvalmiudet, asuminen ja koulumatkat)
- 4) toimintojen mukaisiin osakokonaisuuksiin (tukitoimet, ohjaus- ja neuvontapalvelut)
- 5) organisaatiotasojen mukaisiin osakokonaisuuksiin (terveydenhoitaja)

Edelliseen viitaten, kun yksittäisiä välilehtiä on aika paljon (toistakymmentä) ja sisältöalueiden jäsenyyksen peruste vaihtelee, käyttäjän on vaikea löytää yhteyksiä edellä kuvattuun vanhaan toimintatapaan. *”Vastaavuudeksi sanotaan sitä, että tuotteen osat tai osien sijoittelu vastaavat käyttäjän näkemystä maailmasta. Vastaavuus on hyvin lähellä merkityksellisyyttä... esimerkiksi järjestelmien tiedot organisoidaan niin kuin käyttäjälle tämän aihealueen tiedot jäsentyvät. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tiedonhallintajärjestelmän tiedot järjestetään käyttötavoitteen mukaisesti käyttöliittymään, ei tietokannan mukaisesti.. Silloin kun käyttäjä ei löydä järjestelmästä etsimäänsä, sivujen logiikka ja maailma eivät todennäköisesti vastaa toisiaan tai käyttäjän terminologia ja tuotteen terminologia eivät vastaa toisiaan tai tuotteen tekijän tekemä asioiden luokittelu ja käyttäjän käsittämä luokittelu poikkeavat liikaa. Ongelma vaatii joka tapauksessa tuotteen käyttäjien maailman ja tehtävien selvittämistä.”* (Sinkkonen, Kuoppala, Parkkinen & Vastamäki 2002)

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) laatimisella ymmärretään Primus – opiskelijahallintojärjestelmässä osittain HOJKS – tietojen ja varsinaisen opetus suunnitelman sekä siihen tehtyjen yksilöllisten valintojen ja sisällöllisten muutoksien kokonaisuutta. Aikaisemmassa toimintamallissa HOPS ymmärrettiin HOJKS:iin laadittuna erillisenä liitteenä, jossa oli kuvattuna opiskelun yleiset tavoitteet ja niistä

poikkeaminen sekä seurantatietoina mm. lähtötasomäärityksiä ja opintojen edistymiseen liittyviä kommentteja opintosuorituksista tai niiden puuttumisesta. Lähestymistapa oli samantapainen kuin HOJKS:n suunnitelmaosassakin, periaatteellisen rungon muodosti tavoitteiden, toteutuksen ja seurannan kolmio. Uudessa toimintamallissa kokonaisuus yhdistyy yhteen varsinaisten suoritustietojen ja suunniteltujen opintojen kanssa ja sitä kautta vähentää erikseen tehtävää saman tiedon toistamista. Henkilökohtaistaminen ”upotetaan” suoraan opetussuunnitelman opintoihin tekemällä opintojen laajuuksien muutoksia, täydentämällä sisältöjen kuvauksia sekä kirjaamalla niihin opetuksen järjestelyihin ja lähtötasomääritykseen viittaavia asioita. Muutoin integroituminen todelliseen opiskelunhallintaprosessiin tietojärjestelmässä on hyvä asia, paitsi havainnollisuuden näkökulmasta. Myös tässä kokonaisuuden hahmottaminen vaatii HOJKS:n tulostamista, ainakin esikatseluun saakka.

4.2 Ohjeiden suunnittelu

Jokaiseen toimintatavan muutokseen tai uuteen toimintatapaan on tavanomaista vastata ohjeistuksella ja suuremmissa kokonaisuuksissa koulutuksella. Tietojärjestelmien käyttöönottoon kuuluu olennaisesti molemmat edellisistä ja niillä on merkittävä rooli oikeiden käyttötapojen ja toimintamallien omaksumiselle. Hyvät ohjeet ovat helposti ja yksiselitteisesti tulkittavia ja niihin on helppo päästä käsiksi. Nykyaikana sisäiset tietoverkon työkalut tarjoavat hyvän mahdollisuuden tällaisen tiedon tarjoilemiseen jokaisen käyttäjän ulottuville, Ammattiopisto Luovin keskeiset jakelukanavat ovat *henkilöstön intranet ja Moodle – oppimisympäristö*, joita esitän ratkaisuksi ohjeistuksen saatavuuden varmistamiseen. Myös *Primus – järjestelmän valmistajan internet-sivuilla on huomattavan paljon hyviä ohjeita järjestelmän käyttöön ja erityisesti kuvastamaan käyttömahdollisuuksia, joita ei vielä ehkä tunneta.* (Starsoft Oy 2008)

Keskeinen huomioni viittaa aikaisempiin kokemuksiini tietojärjestelmien parissa; hyvät ohjeet ovat lyhyitä. Olen joskus luonnehtinut käyttöön omaksuttavien ohjeiden hyväksi kokomääritteeksi sellaisen julkaisun, joka on kerralla tulkittavissa yhtenä kokonaisuutena (ohjekortti, pikaohje). Kokemukseni viittaavat teollisuuden laatuohjeisiin, joiden käyttökelpoisuutta pitkinä kirjoitettuina asiakirjoina jouduttiin usein arvioimaan uudelleen, kun havaittiin niiden osittaista laiminlyöntiä ja vajavaista tulkintaa. Otin hankkeessani lähtökohdaksi, että hyvä ohje vastaa yhden sisällöllisen kokonai-

suuden läpikäymistä selkeästi ja lyhyesti, A4 – arkeilla mitattuna 1-2 sivua vastannee tuota käsitystä. Toinen hyvä lähtökohta on pohtia aiemmin mainitsemiani käytettyyyden psykologian asettamia lähtökohtia; mitä käyttäjä tietää jo ennestään ja millä tavalla hän työskentelee uutta käyttäessään. Ajattelin vastaukseksi tähän dialogin käynnistämistä käyttäjän itsensä kanssa esimerkiksi tarkistuslistan avulla; kirjasinko nämä asiat, muistinko tuon, teinkö näin, olenko huomionnut jne. Yhtenä ohjaavana tekijänä on kronologiseen järjestykseen tukeutuminen; mikä tehdään ensin ja mitä sitten? Käytännön tarpeet tässä työssä asettivat tarpeita luoda Primuksen käyttöä kuvaavan kartan, jossa aika, tekijä ja itse tekeminen asettuvat kronologiseen järjestykseen lukuvuoden näkökulmasta (vuosikello). toinen selkeä tarve oli muuttuneessa HOJKS – prosessissa opastaminen ja edelleen kolmanneksi nousi esiin luonnollisia tarpeita ajoittaisissa opiskelijahallintojärjestelmän perusrutiineissa opastamiseen.

4.2.1 Primus – vuosikello

Käyttöönottoprojektin alkuvaiheessa tunnistettiin käyttöönottoprojektin ohjausryhmässä tarve koostaa Primuksen käyttöön liittyvää, aikajanelle kytkettyä, tietoa erilaisista työvaiheista opiskelijahallinnon, opetuksen ja tukipalveluiden toiminnan synkronoimiseksi yhdeksi prosessiksi. Ajatusta ideoitiin *vuosikellon* muodossa, mikä tarkoittaa kalenterinomaisen työkalun synnyttämistä, jossa esitetään seuraavia tietoja ja toimintojen limittymistä toistensa kanssa:

- 1) Opiskelijahallinnon työprosessin asiakokonaisuus (esim. HOJKS, Opetus, Opiskelijavalinnat, jne.)
- 2) Tehtävien työvaiheiden kuvaukset
- 3) Vastuuhenkilöt tehtävänimikkeittäin (esim. opintosihteeri opettaja, jne.)
- 4) Työvaiheiden sijoittuminen kuukausitasolla lukuvuosijanelle

Varsinainen työkalun viimeistely ja sisällön kehittäminen siirtyi tehtäväksi toisaalle, kun todettiin, että tarve työkalulle on akuutti ja kehittämishankkeeni aikataulut eivät mahdollista asian toteuttamista niin lyhyellä aikajänteellä. Vuosikello-ajatusta on kuitenkin varsin yleiskäyttöinen vastaavien prosessien kuvaamiseen käytännöntasolla ja yleiskäyttöisen toimivan pohjan laatiminen ei ole monimutkainen prosessi. Työkalulla saavutetaan helpommin kokonaiskuva laajasta asiakokonaisuudesta (Liite 5).

4.2.2 HOJKS -ohjeistus

Käyttöönottotilanteen ensimmäisen vaiheen ohjeistukseksi oli laadittu Liperissä ”Mikko Mallikas” – niminen opiskelija järjestelmään, jonka avulla pyritään avaamaan uusille käyttäjille sähköisen HOJKS:n tekemisen solmuja. Lähestymistapa nojautuu sitten *malliesimerkin* käyttämiseen ohjeena, mikä on usein tietojärjestelmien käyttöönotokoulutuksen ensimmäinen työkalu sen helpon valmisteltavuuden vuoksi. Käyttäjä ei kuitenkaan usein löydä tällaisesta ohjeesta ja opastuksesta ”punaista lankaa”, viitaten aiemmin kuvattujen *skeemojen ja mentaalimallien haasteisiin*. Malliesimerkki on kuitenkin hyvä perusmateriaali yhdessä opastetun käytön (workshop-koulutus) ja edellä kuvatuilla peruseräillä rakennettua ohjeistusta täydentämään (Liite 6).

Asetin tavoitteeksi synnyttää opetushenkilöstölle sopivan pikaohjeen HOJKS:n laatimiseen syksyllä 2008. Ohjeella on tarkoitus opastaa keskeisesti tärkeän sisällön luomiseen sekä prosessin rajaamiseen käytettävissä olevan resurssin porrastamiseen priorisoimalla, jos sellaista pystyy tekemään. Käytännössä tämä tarkoittaa ohjeistusta sellaisen ilmiön välttämiseen, jossa joko pyritään tuottamaan jotakin kaikkiin mahdollisiin tietokenttiin tai kärsitään jonkinasteisesta ahdistuksesta keskeneräisyyden tunteen kanssa tyhjiksi jäävien tietokenttien vuoksi. Ensimmäisessä vaiheessa tämä tarkoittaa tarvetta jäsentää tärkeät tietueet ehyiksi kokonaisuuksiksi sekä tukikysymyksiä laatimista (Liitteet 7 ja 8). Varsinaisen työohjeen viimeistely näyttää jäävän kehittämishanketta seuraavalle ajanjaksolle, jolloin perehtyminen aiheeseen jatkuu opetustyörutiinien ohessa järjestelmän käyttötukena.

4.2.3 Opetustyön rutiinien ohjeistaminen

Tarkastelen lopuksi, mitä dokumentteja on tuotettu tai millaisia ohjeita on ajateltu tehtäväksi välttämättöminä toimintaohjeina, jotta mm. uusien opetus- ja tukihenkilöstön käyttäjien siirtyminen Primus – opiskelijahallintojärjestelmään olisi helpompaa. Toisaalta on perusteltua myös kuvata joitakin asioita siitä näkökulmasta, että toimintatavat kasvaisivat yhteneviksi. Olennainen asia on ns. sisällöllisesti kasvavien rekisterien ohjeistaminen riittävän hyvin. Kehittämishankkeen sisällön alueella on neljä tämäntapaista rekisteriä; kurssi-, opetussuunnitelma- ja arviointirekisterit sekä harjoittelu- ja työpaikkarekisteri. Edelliset muodostavat sellaisen kokonaisuuden, joissa perustettavan tiedon määrä on suuri lukuvuositason, pois lukien opetussuunnitelmarekisteri, jossa aikaväli on pidempi. Näihin kaikkiin osa-alueisiin olisi hyvä perustaa

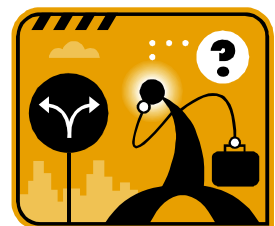
helposti omaksuttavat ohjeet, joilla sisältö tuotettaisiin oikeanlaisena ja – muotoisena. Perustelen tarvetta käyttäjän mahdollisuuksilla muodostaa sisältöjä rekistereihin hukan toisistaan poikkeavin tiedoin, jolloin tietokannoista kasvaa ns. sekavan näköisiä, kun tiedot esiintyvät esimerkiksi opiskelijan HOJKS:ssa, opetussuunnitelmassa tai arviointirekisterin korttiviidakossa peräkkäisinä esiintyminä.

Laadin esimerkiksi yhden luonnoksen ohjeesta valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opintojen perustamisesta kurssirekisteriin (Liite 9). Lähtökohtana ovat kurssien tietojen samanmuotoisuus ja periaatteelliset ratkaisut nimeämisen ja koodauksen suhteen, joita kuvailin aiemmin opetussuunnitelman perustamisen yhteydessä. Lisäksi valintoihin perustuvat tyypitykset on syytä ohjeistaa oikein, jotta opinnot toimivat oletusarvoisesti oikein käyttötarkoituksessaan. Muita vastaavia ohjeita on syytä laatia käyttöönoton alkuvaiheessa lisää.

Yksi hyvä kokonaisuus ohjeistukselle on *HOPS:n laatimisen ohjeistaminen erikseen HOJKS:iin kuuluvana osakokonaisuutena*. Tässä ohjeistuksessa olisi hyvä saada esille kokonainen prosessi opetussuunnitelma- ja kurssivalinnoista yksilöllisiin muutoksiin ja opintorakenteen muokkaamiseen. Lähtökohdissaan osatoiminnoista on jo olemassa suhteellisen selkeä ohjeistus, kuinka asioita tehdään opettajan tuoilta. Käytännössä ohjeelle on ehkä vielä tässä vaiheessa liian varhainen tilaus: *Kokonaisen prosessin tarkastelua on syytä tehdä* ennen tuota, jotta esimerkiksi käyttäjäoikeuksien rajat määriteltäisiin niin, että prosessia voitaisiin ajatella sujuvasti ryhmän vastuopettajan itsensä tekemäksi kokonaisuudeksi.

Harjoittelu- ja työpaikkarekisterissä olevien työpaikkatietojen lisäämiseen on syytä panostaa, koska ”keskusrekisteriä” käytetään hyvin laajalti opiskelijoiden jatkosijoittumisen ja harjoittelujen näkökulmasta. Alustava katsaus rekisterin sisältöön osoittaa, että *ohjeistamattomana sisältö muokkaantuu varsin pian hyvin kirjavaksi* ja esimerkiksi saman yrityksen tai yhtiön eri toimipisteet ovat tyystin erinäköisiä jo nimeltään. Jonkun mielestä asia voi vaikuttaa jo mikrotasoiselta, mutta ainakin laadullisten kriteerien valossa ns. perustoiminnot on syytä ohjeistaa ja opetella hyvin.

Arviointien tekemiseen oli ja on olemassa jo ohjeistusta, jolla opettaja voi tehdä tarvittavat rutiinit arviointikortilla. Ohjeen sisältö on kuitenkin osittain vanhentunut tai virheellinen, joten laadin samantapaisen pikaohjeen, kuten opintojen perustamiseenkin (Liite 10).

5 YHTEENVETOA JA TULOKSIEN ARVIOINTIA

Kehittämishankkeen *keskeinen ajatus oli perehtyä Primus – opiskelijahallintojärjestelmän toimintaan ja käytänteisiin käyttöönoton näkökulmasta* valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen koulutusalaalla Ammattiopisto Luovin Oulun yksikössä. Käyttöönottoprosessi on käytännössä koskettanut koko entisen Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen toimijajoukkoa Pohjois-Suomessa, maakuntien yksittäisistä ryhmistä Oulun, Muhoksen, Limingan ja Ylitornion toimipaikkojen useisiin ryhmiin. Työn tekemisen luonne on ollut järjestelmätukipainotteista, *sisällöt ovat rakentuneet pääosin Primus – järjestelmään rakennetusta materiaalista sekä käytännönläheisistä tuki- ja koulutustoimista* arkisessa puristuksessa.

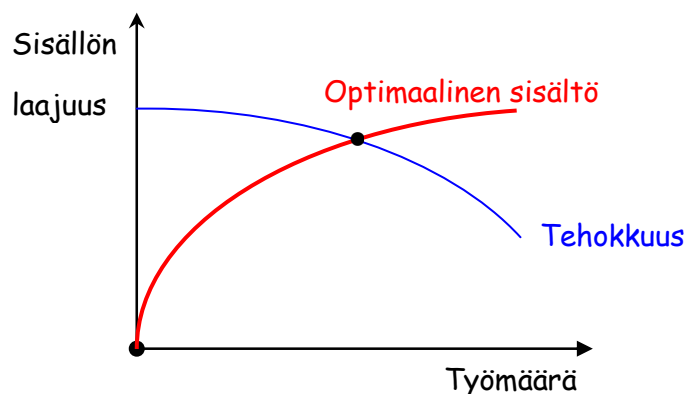
Kehittämishankkeen haasteellisimmaksi keskiöksi on muodostunut matkan varrella opetussuunnitelmien laatimisen ja tulkitsemisen yhtenäisyyteen sekä HOJKS – prosessin ja – työkalujen muuttumiseen liittyvä asiakokonaisuus. Aika on ollut merkittävä työn tekemistä ohjannut tekijä koko kehittämishankkeen pitkän kaaren matkalla. Sisällöt ovat integroituneet vahvasti käytännön töihin, mutta ovat osaltaan vaatineet myös runsaasti filosofistakin pohdiskelua ja irrottautumista arkisen aherruksen nopeasti kiitävästä junasta. Työn tulokset ovat joiltakin osin kuvatun muutosprosessin alkuvaiheille ominaisia valmistelutöitä, mutta olen myös pyrkinyt ylläpitämään eteenpäin luotaavaa otetta työn sisällöissä unohtamatta opiskelijälähtöisiä tarkasteluita. Työn tuotoksille asetettujen tavoitteiden kannalta olen onnistunut rakentamaan välttämätön tuotoksen Primus – opiskelijahallintojärjestelmään, jonka avulla muutosprosessiin mukaan astuminen on tullut mahdolliseksi myös muille koulutusalan toimijoille. Joiltakin osin tavoitteeni olivat saavutettua tulosta kunnianhimoisemmat; hyvin suunnitelluille ja käyttäjien ulottuville tarjoilluilla ohjeilla ja opastuksella on kysyntää arkisen työn mutkien suoristamiseksi, työtä on siten vielä paljon tekemättä.

5.1 Opetussuunnitelmatyö

Kehittämishankkeessa tuotettiin Primus – opiskelijahallintojärjestelmään näkymiä valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen opetussuunnitelmien toteutuksesta. Tarkoituksena ja tavoitteena oli ensimmäisessä vaiheessa sellaisten opintorakenteiden muodostaminen, joiden avulla erilaiset ryhmätasoiset toteutukset voitiin saattaa opiskelijahallintojärjestelmässä hallinnoitaviksi. Käytännössä tämä tarkoitti alkuvaiheessa

syvällistä perehtymistä opetussuunnitelmien käytännöntasoiseen tulkitsemiseen ja erilaisten sisällöllisten ja filosofisten eroavaisuuksien vaikutukseen sisältörakenteessa. Lainsäädäntö, opetussuunnitelmien perusteet sekä kirjoitettu opetussuunnitelmat ohjasivat osaltaan sisällön muodostamista omine vaatimuksineen. Opiskelijahallintojärjestelmässä *sisältö ei kuitenkaan määriy pelkästään edellisin kriteerein, on otettava huomioon myös erilaiset organisaatorakenteet, opetuksen käytännöntasoiseen järjestämiseen sekä opiskeluun ja yksilöllisiin tarpeisiin HOJKS:n ja HOPS:n kannalta olennaisiin asioihin.*

Kehittämishankeen pilottivaiheessa synnytetty opetussuunnitelma istui kohteeseensa kohtalaisen hyvin, varioituvan ja kurssivalinnoilla konfiguroitavan sisällön käyttämisestä saadut kokemukset ja työmäärän arviointi osoitti sisällön luontivaiheessa tehtyjen havaintojen olevan oikean suuntaisia. Voin esittää johtopäätöksenä aiheeseen, että laadittavia opintorakenteita ei voi eikä kannata tasapäistää absoluuttisen jäykiksi ja suppeiksi, mutta ei ole myöskään tarkoituksenmukaista laajentaa sisältöjä kaiken kattaviksi pitkiksi ja vaikeasti tulkittaviksi rakenteiksi. Perustelen edellistä yksilöllisistä näkökulmista; *opetuksen järjestämisen ja erilaisten suuntautumisten kannalta olennaiset valinnat on hyvä toteuttaa sisällön variaatioina.* Jokaisen opiskelijan yksilöllisen polun mahdollisuuksien rakentaminen systemaattisesti järjestelmän kannettavaksi on resurssien haaskausta ja lisää käytännön työtä sekä turhaa paperia. Jotta edellinen olisi järkevällä tasolla mahdollista, *on jatkossa keskityttävä arvioimaan, millaisia perusvariaatioita opintorakenteista on perusteltua muodostaa.* Käytännössä tämä aiheuttaa päänvaivaa perusopetuksen opetussuunnitelmia työstäville työryhmille yhdessä opetussuunnitelmien uudistamisen kanssa. Kokonaisuus on optimointia, liian vähän ylittämistä, mutta liiallisen rajoittamista sisällöissä (Kuva 5).

Kuva 5. Varioituvan opintorakenteen optimointi Primus -järjestelmässä

5.2 HOJKS – prosessi

Työprosessin muutos henkilökohtaisten opetuksen järjestämistä koskevien suunnitelmien laatimisessa oli ensimmäinen kaikkia käyttäjiä koskettanut käyttöönottoprojektin haaste. Muutokset toimintatavoissa ja uuden tietokantapohjaisen työkalun omaksuminen käyttöön toivat esiin muutoksessa elämisen tyypillisiä piirteitä valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen työyhteisössä. Primus – opiskelijahallintojärjestelmää kritisoitiin osittain voimakkaastikin ja erilaisia näkemyksiä sen huonoudesta ja hyvydestä suhteessa edelliseen työkaluun tuli esille. Samoin tuttuun työn rutiinien tekemiseen syntynyt epävarmuus; käytännön tuen tarve ja lukuisat kysymysmerkit sekä erityinen haaste irrottautua vanhan kahleista, asettivat tarpeita paneutua oppimisen ja opastamisen teoriaan käytettävyyden näkökulmista. Millä tavalla noiden haasteiden voittamisessa on onnistuttu, on vielä vaikea arvioida, koska aktiiviseen käyttöön siirtyminen on vielä kesken.

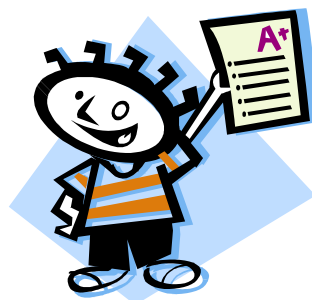
Kehittämishankkeen sisältöjen kannalta olennaisimpia havaintoja on se tosiasia, että uuden omaksumisessa auttaa eniten ohjaaminen uuteen vanhan kautta, mihin perustin ohjeistuksen laatimisen ja käyttöön opastamisen lähtökohtia työssäni. Toisaalta myös käytännön kautta saatujen kokemusten ja palautteen sekä tehtyjen analyttisempien tarkasteluiden kautta voin myös esittää, että Primus – opiskelijahallintojärjestelmän räätälöidyssä toteutuksessa on myös kehitettävää loogisuuden ja nimenomaan käyttäjän ”maailmankuvaan” viitaten. Syntyneen tuotoksen hyödyllisyys jää nähtäväksi tuleville kuukausille, alkuvaiheen perustyötä on mielestäni kuitenkin hyvä tehdä huolellisesti ja monipuolisesti käyttäjien tarpeita arvioiden, jotta uusien toimintatapojen ja työkalujen omaksuminen olisi jatkossakin helpompaa.

5.3 Kehittämisenäkökulmia tulevaan

Mitä seuraavaksi, on hyvä kysymys, kun mietin kehittämishankkeessani tarkastelemieni asioiden nykyistä tilaa. VKK – opetussuunnitelmien ja yleisemminkin opetussuunnitelmien ja Primus – opiskelijahallintojärjestelmän syvenevää suhdetta on tarpeen tarkastella edelleen. Muun muassa muiden koulutusalojen kanssa yhtenevien käytänteiden sekä ratkaisumallien löytäminen moneen arkiseen asiaan on tarpeellista, jotta kohtaisimme toisemme myös järjestelmätasolla esimerkiksi silloin kun opiskelijat vaihtavat valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen puolelta perustutkintoon johtavaan koulutukseen.

Haasteellisimpia asioita ovat juuri nuo filosofiset tarkastelut; millä periaatteilla ja rakenteellisilla ratkaisuilla opetussuunnitelmien variaatioita muodostetaan vai muodostetaanko niitä lainkaan jatkossa? Käytännössä olemme kuitenkin erilaisia; ajatella, toimimme, suunnitella, toimintamme sekä järjestämme käytännön toteutukset kukin omalla tavallaan. Olennaisinta on siten jatkossa keskittyä miettimään sitä, millaisista opetuksen järjestelyistä ja sisältöjen variaatioista opiskelijat hyötyvät eniten. Yksilöllisen osaamisen suuntautumisen ja painottumisen esiintuominen on ainakin yksi opetussuunnitelmien perusteiden luonteeseen sopiva lähtökohta.

HOJKS – arkkitehtuurin suhteen kehitettävää on ainakin siitä näkökulmasta, että HOJKS – laaditaan opiskelijaa varten ja sen on tarkoitus toimia opettajan työkaluna. Työkalunäkökulmasta saattaisi olla varsin tehokas järjestely järjestää keskeinen sisältö yhdeksi ikkunaksi, jossa opetushenkilöstö voisi työskennellä. Ei ole myöskään huono ajatus ottaa oppia entisestä; tavoitteiden, niihin vastaamisen ja toteutumisen seurannan kolmiossa on paljon hyvää, muun muassa yhteneväinen tietosisällön perusrakenne yksittäisen asian aiheesta riippumatta. Nykyisestä rakenteesta on haastavaa löytää juuri ne tärkeät asiat, etenkin jos kokemukset HOJKS:n laatimisesta eivät ole vielä kovin vankkoja. Tulostettavan raportin muotoon voisi olla hyvä kiinnittää myös huomiota opiskelijan näkökulmasta; teksti on toivottoman pientä, asiaa on paljon tiiviissä muodossa, mutta välillä on lähes tyhjiä sivuja. Omassa ajattelussani myös HOJKS voisi olla huomattavasti minimalistisempi, oleellisen tärkeät asiasisällöt mahtuisivat kaikei yhdelle tai kahdelle sivulle, jos sisältöä tarkasteltaisiin huolella. HOJKS:n laatimiseen tähtäävää ohjeistusta on hyvä miettiä vielä monta kertaa, suunnitelmien laatiminen on hyvin paljon aikaa ja vaivaa vievää ja huonoimmillaan ottaa ajoittain haltuun tarpeettoman suuren osan opetushenkilöstön resurssista ”pakonomaisen” tuottamisen muodossa. Liitteiden 7 ja 8 esittämien avainsisällön tunnistamisen sekä laatijan tueksi ajatellun dialogin käynnistämiseen ajatellun ohjeistuksen laatiminen on todennäköisesti ainakin kokeilemisen arvoista.

LÄHTEET

- Ammattiopisto Luovi. 2008. Opetussuunnitelma. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Valmentava I. Hyväksytty ammatillisen peruskoulutuksen johtoryhmässä 27.5.2008
- Ammattiopisto Luovi. 2008. Opetussuunnitelma. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Valmentava II. Hyväksytty ammatillisen peruskoulutuksen johtoryhmässä 27.5.2008
- FINLEX. Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630. Verkkojulkaisu. Viitattu 29.9.2008: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>
- FINLEX. Asetus ammatillisesta koulutuksesta 6.11.1998/811. Verkkojulkaisu. Viitattu 29.9.2008: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980811>
- Merikosken ammatillinen koulutuskeskus. 2003. Opetussuunnitelma. Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Hyväksytty johtokunnassa 22.8.2003
- Opetushallitus. 2000. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa koulutuksessa. Opetussuunnitelman perusteet 2000. Verkkojulkaisu. Viitattu 29.9.2008: <http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/valmentava/vammaisten.pdf>
- Suomen Virtuaaliyliopisto. 2006. Opintojaksojen toteutusten tiedot. Suomen virtuaaliyliopiston opetustietomäärityksiä n:o 2. Verkkojulkaisu. Viitattu 29.9.2008: http://www.virtuaaliyliopisto.fi/data/files/extranet/tek_arkisto/M2_v1-0.pdf
- Star Soft Oy. 2008. Primus -opiskelijahallinnon tietokantaohjelma. Verkoartikkeli. Viitattu 29.9.2008: <http://www.starsoft.fi/public/?q=fi/node/46>
- Star Soft Oy. 2008. Primus W4 ohjeita. Verkkojulkaisuja. Viitattu 29.9.2008: <http://www.starsoft.fi/public/?q=fi/node/104>

Sinkkonen, I. Kuoppala, H. Parkkinen, J. Vastamäki, R. 2002. Käytettävyyden psykologia. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy/IT Press

Tampereen Yliopisto. OPSI – sähköinen opetustietojärjestelmä. Suosituksia opintojaksojen koodeihin ja nimiin. Verkkojulkaisu. Viitattu 9.10.2008:

<http://www.uta.fi/opiskelu/opsi/koodiohje.pdf>

LIITTEET

1. Merikoski 2007 VKK1 – opetussuunnitelman rakenne Primus – opiskelijahallintajärjestelmässä
2. Merikoski 2007 VKK2 – opetussuunnitelman rakenne Primus – opiskelijahallintajärjestelmässä
3. Luovi 2008 VKK1 – opetussuunnitelman rakenne Primus – opiskelijahallintajärjestelmässä
4. Luovi 2008 VKK1 – opetussuunnitelman rakenne Primus – opiskelijahallintajärjestelmässä
5. Ote Primus – vuosikellon lomakepohjasta
6. Ote HOJKS – ohjeesta Primus – opiskelijahallintojärjestelmässä
7. Avainsisältöjä HOJKS:n laatimiseen
8. Tukikysymyksiä HOJKS:n laatimiseen
9. VKK -opintojen perustaminen, nimeäminen ja koodaus Primus – opiskelijahallintojärjestelmään
10. VKK -arviointien tekeminen Primus – opiskelijahallintojärjestelmään

Merikoski 2007 VKK1 – opetussuunnitelma rakennepuuna:

Opetussuunnitelmat StarSoft multiPrimus W4.36d / Ammattiopisto Luovi

Toiminnot Lisätoiminnot Ylläpito Etsi

Tiedot

Opsin nimi: Merikoski 2007 VKK1 Valmentava 1

Koulu: Ammattiopisto Luovi, Limin

Arkistoitu

Ammattiopisto Luovi, Muho

Ammattiopisto Luovi, Oulu

Ammattiopisto Luovi, Helsi

- [-] Primus Primus
 - [-] VKK1ÄI Äidinkieli ja viestintä
 - [-] VKK1ÄI01 Äidinkieli ja viestintä ÄIDINKIELI
 - [-] VKK1VK Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
 - [-] VKK1VK01 Englanti ENGLANTI
 - [-] VKK1VK02 Ruotsin kieli RUOTSI
 - [-] VKK1MA Matematiikka
 - [-] VKK1MA01 Matematiikka MATEMATIIKKA
 - [-] VKK1TI Tietotekniikka
 - [-] VKK1TI01 Tietotekniikka TIETOTEKNIikka
 - [-] VKK1LI Liikunta ja terveystieto
 - [-] VKK1LI01 Liikunta ja terveystieto LIIKUNTA
 - [-] VKK1TP Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänhallinta
 - [-] VKK1TP03 Elämänhallinta ELÄMÄNHALLINTA
 - [-] VKK1TP01 Päivittäistoiminnot ja asumisvalmennus PÄIVITTÄISTOIMINNOT
 - [-] VKK1TP05 Arkielämän psykologia PSYKOLOGIA
 - [-] VKK1TP02 Vapaa-ajan taidot VAPAA-AJAN TAIDOT
 - [-] VKK1TP04 Motoriset taidot MOTORISET TAIDOT
 - [-] VKK10T Opiskelu- ja työelämävalmiudet (muutettu)
 - [-] VKK10T01 Opiskelu- ja työelämävalmiudet OPISKELU JA TYÖELÄMÄ
 - [-] VKK10T02 Orientaatio ja opiskelijan ohjaus ORIENTAATIO
 - [-] VKK1AK Ammatillisen koulutuksen ja työelämän tuntemus
 - [-] VKK1AK01 Ammatillisen koulutuksen ja työelämän tuntemus AMMATILLINEN KOULUTUS
 - [-] VKK1AK02 Ruoka- ja ravitsemuspalvelut RUOKA JA RAVITSEMUS
 - [-] VKK1AK03 Puhtaanapito- ja tekstiilienhuoltopalvelut PUHTAANAPITO JA TEKSTIILI
 - [-] VKK1AK04 Huolenpito- ja huoltopalvelut HUOLENPITO
 - [-] VKK1AK05 Asiakaspalvelu- ja myynti / Yrityksen toimintaympäristö ASIAKASPALVELU JA MYYNTI
 - [-] VKK1AK06 Taloushallinnon tehtävät TALOUSHALLINTO
 - [-] VKK1AK07 Yritystoiminta YRITYSTOIMINTA
 - [-] VKK1VV Vapaasti valittavat opinnot (Muut suoritukset)

Käynnistä Saapuneet - Microsof... StarSoft Primus W4 cl... http://intra.heli.

Merikoski 2007 VKK2 – opetussuunnitelma rakennepuuna:

Opetussuunnitelmat StarSoft multiPrimus W4.36d / Ammattiopisto Luovi

Toiminnot Lisätoiminnot Ylläpito Etsi

Tiedot

Opsin nimi: Merikoski 2007 VKK2 Valmentava 2

Koulu: Ammattiopisto Luovi, Limin

Arkistoitu

Ammattiopisto Luovi, Muho

Ammattiopisto Luovi, Oulu

Ammattiopisto Luovi, Ylitor

Primus Primus

- [-] VKK2TI Tiedolliset valmiudet
 - VKK2TI01 Tiedolliset valmiudet TIEDOLLISET VALMIUDET
 - VKK2TI02 Äidinkieli ja viestintä ÄIDINKIELI
 - VKK2TI03 Matematiikka MATEMATIIKKA
 - VKK2TI04 Tietotekniikka TIEOTOTEKNIikka
 - VKK2TI05 Englanti ENGLANTI
- [-] VKK2ZY Yhteiskuntavalmiudet
 - VKK2ZYK01 Yhteiskuntavalmiudet YHTEISKUNTAVALMIUDET
 - VKK2ZYK02 Työelämän käytänteet ja toimintakulttuuri TYÖELÄMÄN KÄYTÄNTEET
 - VKK2ZYK03 Toimintaympäristöjen tuntemus TOIMINTAYMPÄRISTÖT
- [-] VKK2TP Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänthallinta
 - VKK2TP01 Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänthallinta TOIMINNALLISET PERUSVALMIUDET
 - VKK2TP02 Motoriset taidot MOTORISET TAIDOT
 - VKK2TP03 Päivittäistoiminnot ja asumisvamennus PÄIVITTÄISTOIMINNOT
 - VKK2TP04 Vapaa-ajan taidot VAPAA-AJAN TAIDOT
 - VKK2TP05 Arkielämän taidot ja elämänthallinta ARKIELÄMÄN TAIDOT
 - VKK2TP06 Liikunta ja terveystieto LIIKUNTA
 - VKK2TP07 Orientaatio opiskeluun ORIENTAATIO
- [-] VKK2TY Työtaidot ja ammattiopinnot
 - VKK2TY01 Työtaidot ja ammattiopinnot TYÖTAIDOT
 - VKK2TY02 Opiskelijan yksilölliset valmiudet ja ohjaus OPISKELIJAN OHJAUS
 - VKK2TY03 Käytännön työtehtävät ja projektit KÄYTÄNNÖN TYÖTEHTÄVÄT
 - VKK2TY04 Tietotekniikka TIEOTOTEKNIikka
 - VKK2TY05 Projektien suunnittelu PROJEKTIEEN SUUNNITTELU
 - VKK2TY06 Tekniikan alan perustaidot TEKNIikka JA LIIKENNE
 - VKK2TY07 Kaupan ja hallinnon alan perustaidot KAUPPA JA HALLINTO
- [-] VKK2VU Vuorovaikutustaidot
 - VKK2VU01 Vuorovaikutustaidot VUOROVAIKUTUS
 - VKK2VV Vapaasti valittavat opinnot (Muut suoritut)

Käynnistä Saapuneet - Microsof... StarSoft Primus W4 cl... http://intra.heli...

Luovi 2008 VKK1 – opetussuunnitelma rakennepuuna:

Opetussuunnitelmat StarSoft multiPrimus W4.36d / Ammattiopisto Luovi

Toiminnot Lisätoiminnot Ylläpito Etsi

Tiedot

Opsin nimi: Luovi 2008 VKK1 Valmentava 1

Koulu: [Valitse]

Arkistoitu

- [-] Primus Primus
 - [-] VKK1ÄI Äidinkieli ja viestintä (muutettu)
 - [-] VKK1ÄI01 Äidinkieli ja viestintä ÄIDINKIELI
 - [-] VKK1VK Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
 - [-] VKK1VK01 Englanti ENGLANTI
 - [-] VKK1VK02 Ruotsin kieli RUOTSI
 - [-] VKK1MA Matematiikka
 - [-] VKK1MA01 Matematiikka MATEMATIIKKA
 - [-] VKK1TI Tietotekniikka
 - [-] VKK1TI01 Tietotekniikka TIETOTEKNIikka
 - [-] VKK1LI Liikunta ja terveystieto
 - [-] VKK1LI01 Liikunta ja terveystieto LIIKUNTA
 - [-] VKK1TP Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänhallinta (muutettu)
 - [-] VKK1TP01 Päivittäistoiminnot ja asumisvalmennus PÄIVITTÄISTOIMINNOT
 - [-] VKK1TP02 Vapaa-ajan taidot VAPAA-AJAN TAIDOT
 - [-] VKK1TP03 Elämänhallinta ELÄMÄNHALLINTA
 - [-] VKK1TP04 Motoriset taidot MOTORISET TAIDOT
 - [-] VKK1OT Opiskelu- ja työelämävalmiudet (muutettu)
 - [-] VKK1OT11 Yhteiskunnalliset palvelut YHTEISKUNNALLISET PALVELUT
 - [-] VKK1OT12 Yksilön oikeudet ja velvollisuudet YKSILÖN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET
 - [-] VKK1OT13 Vuorovaikutustaidot VUOROVAIKUTUSTAITOT
 - [-] VKK1OT14 Tiedonhankinnan valmiudet ja opiskelun perustaidot TIEDONHANKINNAN VALMIUDET
 - [-] VKK1OT15 Työelämän perustaidot TYÖELÄMÄN PERUSTAITOT
 - [-] VKK1AK Ammatillisen koulutuksen ja työelämän tuntemus (muutettu)
 - [-] VKK1AK11 Perustiedot koulutuksesta ja ammateista PERUSTIEDOT KOULUTUKSESTA JA AMMATEISTA
 - [-] VKK1AK12 Koulutuskokeilut KOULUTUSKOKEILUT
 - [-] VKK1AK13 Työkokeilut TYÖKOKEILUT
 - [-] VKK1W Vapaasti valittavat opinnot (Muut suoritukset)

Käynnistä Saapuneet - Microsof... StarSoft Primus W4 cl... http://intra.heli...

Luovi 2008 VKK2 – opetussuunnitelma rakennepuuna:

Opetussuunnitelmat StarSoft multiPrimus W4.36d / Ammattiopisto Luovi

Toiminnot Lisätoiminnot Ylläpito Etsi

Tiedot

Opsin nimi: Luovi 2008 VKK2 Valmentava 2

Koulu: [Valitse]

Arkistoitu

Primus Primus

- [-] VKK2TI Tiedolliset valmiudet
 - VKK2TI02 Äidinkieli ja viestintä ÄIDINKIELI
 - VKK2TI03 Matematiikka MATEMATIIKKA
 - VKK2TI04 Tietotekniikka TIETOTEKNIikka
- [-] VKK2YK Yhteiskuntavalmiudet
 - VKK2YK01 Yhteiskuntavalmiudet YHTEISKUNTAVALMIUDET
- [-] VKK2TP Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänhallinta
 - VKK2TP02 Motoriset taidot MOTORISET TAIDOT
 - VKK2TP03 Päivittäistoiminnot ja asumisvamennus PÄIVITTÄISTOIMINNOT
 - VKK2TP04 Vapaa-ajan taidot VAPAA-AJAN TAIDOT
 - VKK2TP05 Arkielämän taidot ja elämänhallinta ARKIELÄMÄN TAIDOT
- [-] VKK2TY Työtaidot ja ammattiopinnot
 - VKK2TY01 Työtaidot ja ammattiopinnot TYÖTAIDOT
- [-] VKK2VU Vuorovaikutustaidot
 - VKK2VU01 Vuorovaikutustaidot VUOROVAIKUTUS
 - VKK2VW Vapaasti valittavat opinnot (Muut suoritukset)

Käynnistä Saapuneet - Microsof... StarSoft Primus W4 cl... http://intra.heli...

 Primus -vuosikalenteri				
Asia	Tammi	toimija(t) (teht. nimike)	Helmi	toimija(t) (teht. nimike)
HOJKS: <i>Moniamm. tiimityö HOPSaus</i>				
Opetus, arviointi <i>Valmistelu Arviointi Poissaolot Wilma</i>				
Opiskelijavalinta Koulutuskokeilut	Hakutietojen kirjaamisperi- aate			
Tilastointi Tiedonsiirrot	Tarkistaminen			
Ylläpito ja päivitys Tulosteiden muokk. Käyttäjaoikeudet				
Käyttäjäkoulutus				
Primus-Kurre sovi- tus				

Ote HOJKS – malliesimerkistä:

[Opiskelijarekisteri StarSofti](#) | [multiPrimus W4.36d / Ammatillipisto Luovi](#) | [Toiminnot](#) | [Lisätoiminnot](#) | [Ylläpito](#) | [Tiedonsiirrot](#) | [Laskutus](#) | [Etsi](#) | [Perustiedot](#) | [Tilastotiedot](#) | [Yhteystiedot](#) | [Taustatiedot](#) | [Opiskelu](#) | [Jalkosijoittuminen](#) | [Tukitoimet](#) | [Oppimisvaiheet](#) | [Työssäoppiminen](#) | [Terveystiedot](#) | [Dhiaus- ja neuvonta](#)

HOJKS tavoitteet

Tavoitteena on siirtää avoimien kaupan alalla (18.8.2008 Piiro Ruha) Muokkaset kirjataan ja tuorein asia kirjataan päällimmäiseksi (18.1.2008 Piiro Ruha) RYHMÄVASTAAVA KIRJAA, tutkinto/koulutus, jota tavoitellaan, opiskeluaika päivämäärineen, valtakunnallinen/mukautettu tutkinto, tavoitteet koulutuksen jälkeen = työllistymistavoite. Tavoitteet kirjataan opiskelijan ja koulun yhteisinä tavoitteita.

Opiskelijan tavoite koulutuksessa
1 koko tutkinnon suorittaminen

Yksittäistetyt aiheet

Opiskelija opiskelee oman yksittäisen opintosuunnitelman mukaisesti. Opiskelusuunnitelmaan kuuluu peruskoulun avosanojen korottaminen (18.8.2008 Piiro Ruha).

Erosallistu englannin opetukseen. Suorittaa matematiikan opintoja metallialan perustutkinnon tavoitein. Yksityiskohtat opintojakson kohdalle, ei tähän.

HOJKS-kokousten sovitut asiat	HOJKS-kokousten pvm	HOJKS-kokousten osallistajat
RYHMÄVASTAAVA KIRJAA, kokouksissa sovitut asiat	26.11.2007	Vesa Kostamo, Timo Huurainen, Malli Mal
Tulohaastattelu	08.01.2008	Matti Nurminen, Jaana Heikkinen, Aija Vat
Opintojen keventäminen	15.01.2008	Piiro Ruha opp/Luovi, Joku Sosiaalityöntek
Asumisvalmennuksesta sopiminen	18.01.2008	Kajaja Riitta Kiiskilä
Opintojen mukautaminen ja sen vaikutukset mm. iakko-opintoihin	02.06.2008	Alakäisen vanhemmat, rytmivastaava / m
Hyväksytyt opinnot/lisätietoja		HOJKS hyväksymispäivä
OPD/RYHMÄVASTAAVA/OPINTOTOIMISTO KIRJAA OPOLTA SAATTUEN PÄÄTÖSTEN MUKAAN. TULOOSTUU HOJKSIIN.		18.01.2008

Erityiset opetuspalvelut ja -järjestelyt

Erityiseen liikunnassa yksiohjaukseen (18.1.2008 Aija Valanen)
Opiskelumateriaalien muokkaaminen (20.12.2007 Piiro Ruha)
Suorittaa työssäoppimisen oppilaitoksessa (15.12.2007 Jarna Huttunen)
Asumisvalmennus erityisesti valmentavan koulutuksen piirissä (12.12.2007 HOJKS:n liitteet

Opintojen täydentäminen tutkinnoksi

RYHMÄVASTAAVA/OPD KIRJAA, miten opintoja opiskelijan on suoritettava saadakseen tutkintotodistuksen (2.6.2008 Piiro Ruha)

22.10.2008 / JST

Avainsisällöt/-tiedot HOJKS:n laatimiseen opetushenkilöstölle:

- **Opiskelijan perustiedot:**

Perustiedot	Tilastotiedot	Yhteystiedot
-------------	---------------	--------------

- o Perustiedot (henkilö-, osoite- ja koulutustiedot)
- o Tilastotiedot (opisk. aloitus-, keskeytys- ja päättymistiedot sekä -ajat)
(erityisopetuksen peruste)
- o Yhteystiedot (opetus- ja tukihenkilöstö, yhteyshenkilö- ja omaistiedot)
→ *opintosihteeri/-neuvoja täydentää* → *Tarkistus*

- **Täydentyvät (tausta-) tiedot:**

Taustatiedot

- o Lähettävän tahon HOJKS ja/tai kuntoutussuunnitelmat
- o Opiskelun rajoitteet ja terveydelliset seikat (myös allergiat, ruokavalio)
- o Aikaisempi koulutus ja työkokemus (koulutus, ajokortti, asevelvollisuus)
- o Koulutuskokeilutiedot ja muut lisätiedot (koulutusta edeltävä)
→ *opintosihteeri/-neuvoja täydentää* → *Tarkistus*
- o Apuvälineet, harrastukset, vahvuudet ja osaaminen
→ *opettaja täydentää (voimavarat)* → *Tied./Oikeudet*

- **Opiskelun tavoitteet ja opetuksen järjestelyt:**

Opiskelu

- o HOJKS - tavoitteet (kokonais- ja osatavoitteet)
- o Yksilöllistetyt opinnot ja erityiset *opetusjärjestelyt*
- o Hyväksiluetut opinnot / puuttuvien suoritusten suunnitelmat
- o HOJKS:ssa sovitut opiskeluun vaikuttavat järjestelyt
→ *opettaja laatii suunnitelman (opetuksen erityisjärjestelyt)*

- **Opiskelun tukitoimet ja valmiudet:**

Tukitoimet

- o Henkilökohtaiset tukitoimet ja avuntarve
- o Erityisopetuksen toteutumisen seuranta
→ *opettaja/ohjaaja laatii suunnitelman (tuen tarpeen määrittelyt)*

- **Opiskelu- ja oppimisvalmiudet:**

Oppimisvalmiudet

- o Tulotestit (psykol. kartoitukset, profiilit)
- o Kognitiiviset taidot
- o Oppimistyyli
- o Lukitaidot
→ *opiskelun tukipalvelut, opettajat (vahvuudet -> voimavarat)*
→ *Tied./Oikeudet*

- o Työskentelytaidot -> tavoitteet
- o Päivittäisten toimintojen taidot -> tavoitteet
- o Sosiaaliset taidot -> tavoitteet
- o Motoriset taidot -> tavoitteet
- o Kommunikaatiotaidot -> tavoitteet
- o Aistien toiminta -> tavoitteet
- o Motivaatio ja tunnetekijät -> tavoitteet
→ *opettaja/ohjaaja arvioi ja asettaa opiskelun yleisiä tavoitteita (voimavarat -> tuen tarpeen määrittelyt -> erityisjärjestelyt)*
→ *Tied./Oikeudet*

22.10.2008 / JST

- **Ohjaus- ja neuvontapalvelut:**

- o Edistymisen ja tukitoimien seuranta
- o Tuki- ja kuntoutuspalvelut
- o Ohjaus- ja neuvontapalvelut
- o Opintososiaaliset asiat

Ohjaus- ja neuvontapalvelut

→ opintosihteeri/-neuvoja täydentää (**muut henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet**) → Tiedotus

Suunnitelmaa täydentävät tiedot:

- **Jatkosijoittumisen suunnitelmat**

- o Jatkosijoittumisen suunnitelmat ja tavoitteet (suunnitelma, vastuutahot)
 - o Työssäoppimisen/työharjoittelun suunnitelmat (paikka, aika, tavoitteet, järjestelyt)
- opettaja laatii suunnitelmat

Työssäoppiminen

Jatkosijoittuminen

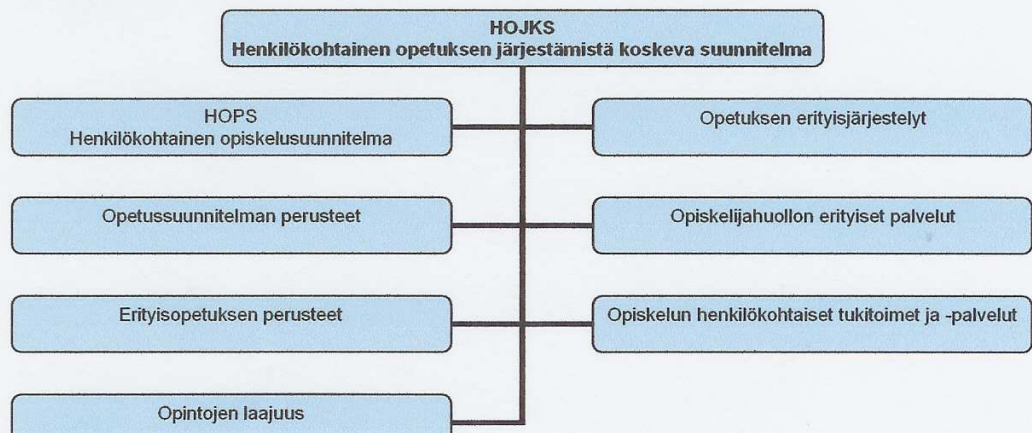
HOPS -tiedot:

- **Opetussuunnitelma:**

- o Opintojen valinnat
- o Yksittäisten opintojen laajuus (ov)
- o Opintojen kuvaukset (sisältö ja tavoitteet)
- o Opetuksen toteutustavat
- o Lähtötasomääritykset

→ opettaja laatii suunnitelmat (**opintojen henkilökohtaistaminen**)

Lain 630/1998 (§ 20) ja asetuksen 811/1998 (§ 8) mukainen vähimmäissisältö:

Tukikysymyksiä HOJKS:n laatimiseen:

- ***Millaista ohjausta ja tukea opiskelija tarvitsee oppimistilanteissa?***
 - o keskittyminen ja tarkkaavaisuuden suuntaus
 - o tehtävien ymmärtäminen ja muu kommunikaatio
 - o tehtäviin ryhtyminen ja toimintakyvyn haasteet
 - o lukiohjaus; opittavan tulkinta ja tuottava työskentely
 - o häiriökäyttäytyminen ja sopeutumattomuus
 - o hieno-/karkeamotoriset (fyysiset) tai psyykk. vaikeudet
 - o hahmottamisen ja muut aistitoimintojen haasteet
 - o opiskeluvälineistä ja – varusteista huolehtiminen
 - o asennoituminen ja sisäisen/ulkoisen motivaation kehittymien
 - o apuvälineet ja niiden saatavuus
- ***Millaista ohjausta opiskelija tarvitsee päivittäisissä askareissa?***
 - o suunnitelmallisuus (tavoitteellisuus – impulsiivisuus; päämäärä)
 - o vastuullisuus (rehellisyys, tunnollisuus; selkäranka)
 - o asuminen (siivous, ruoanlaitto, pyykinpesu, jne... ; toimintakyky)
 - o vuorokausirytmäisyys (ajankäyttö, harrastukset, aikataulut, kello; tasapaino)
 - o elämäntavat (ruokavalio, säännöllisyys, lepo, raha; hyvinvointi)
 - o pukeutuminen (ajankohta, tilaisuus, tarve; tilannekäsitys)
 - o jaksaminen (vire, kantti, asenne, pitkäjännitteisyys; motivaatio)
 - o kulkeminen (tuettava, staattinen – liikkuva, itsenäinen; liikuntakyky)
- ***Millaisia tukipalveluita opiskelijalla on tai tulisi olla (tavoite)?***
 - o lääkäri-/terveydenhuoltopalvelut (säännöllisyys, merkitys opiskeluun)
 - o kuntouttavat palvelut (toiminta- ja fysioterapiat, yms.)
 - o verkostoyhteistyötahojen ja koulun suhde (työnjako)
 - o opiskelijahuolto (toimeentulo-, jaksamis-, edistymis- ja suunnitteluasiat)
 - o jatkosijoittuminen (uraohjaus, harjoittelun tuki, työnhaku ja verkostot)
 - o huoltajat, vanhemmat ja perhe (rooli opiskelun toteutumisen suhteen)
 - o liikkuminen (taitojen ja järjestelyiden suhde tavoitteisiin)
 - o asumispalvelut ja toimeentulo (vaikutukset opiskeluun, tavoitteet)
 - o vapaa-aika ja harrasteet (vahvuudet, vaikutukset, tavoitteet)
- ***Mitä asioita tai saavutuksia tukitoimilla tavoitellaan?***
- ***Millä aikavälillä tavoitteen odotetaan toteutuvan?***
- ***Millä tukitoimilla tai erityisillä opetusjärjestelyillä perustellaan?***
- ***Millä järjestelyillä tukitoimia ajatellaan toteutettavan?***
- ***Ovatko asiat kirjattu ja esitetty:***
 - o suunnitelmaluonteisesti (tavoite, tarvittavat resurssit ja aikataulu)?
 - o voimavarakeskeisesti (vahvuudet, osaaminen, kiinnostus ja motivaatio)?
 - o selkeästi ja konkreettisesti (kuka, mitä, missä, milloin, miksi)?

AMMATTIOPISTO
LUOVI

OHJE

16.10.2008 / JST

VKK – opintojen perustaminen Primus – järjestelmään:

2. Nimeä opinto:
- Kirjoita tekstaten

3. Määrittele lyhenne:
- Isoilla kirjaimilla
- Ymmärrettävä nimitys

4. Luo uusi koodi:
- Tarkista olemassa olevat
- Katso ao. taulukot

5. Määritä laajuus:
- Oletusarvo (suositus)
- Voi jättää tyhjäksi

6. Valitse tyyppi:
- Pakollinen opintojakso
- Valinnainen opintojakso (tai)
- Pakollinen / Valinnainen opintokokonaisuus

7. Valitse arviointiasteikko:
- Valmentava 1
- Valmentava 2

8. Kirjoita opinnon kuvaus:
- Ydinsisällöt
- Tavoitteet

9. Tarkista ja TALLENNA

1. Luo uusi opinto:
- Tyhjä asiakirja

VKK1 – opintojen koodaus:

Opintokokonaisuudet:

VKK1AI	Äidinkieli
VKK1MA	Matematiikka
VKK1VK	Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
VKK1TI	Tietotekniikka
VKK1LI	Liikunta ja terveystieto
VKK1TP	Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänhallinta
VKK1OT	Opiskelu- ja työelämävalmiudet
VKK1AK	Ammatillisen koulutuksen ja työelämän tuntemus
VKKVV	Vapaasti valittavat opinnot (VV)

VKK2 – opintojen koodaus:

Opintokokonaisuudet:

VKK2TI	Tiedolliset valmiudet:
VKK2YK	Yhteiskuntavalmiudet
VKK2TY	Työtaidot ja ammattiopinnot
VKK2VU	Vuorovaikutus
VKK1TP	Toiminnalliset valmiudet ja elämänhallinta
VKKVV	Vapaasti valittavat opinnot (VV)

Opintojaksojen koodaus:

Opintokokonaisuuden koodi + kaksinumeroinen juokseva numero: esim. VKK1TP01, VKK1TP02, jne.

AMMATTIOPISTO
LUOVI

OHJE

16.10.2008 / JST

VKK – opintojen arviointi Primus – järjestelmään:

7. Toimeenpane arviointi:
=> Lisätoiminnot

2. Tarkista tiedot:

- Nimi (tyyppi OJ, OK, OSA)
- Kurssi (opinto)
- Alkamis-/päättymispvm.
- Ryhmä/Luokka

4. Syötä arvosana:

- Klikkaa saraketta
- Valitse arvosana oikealta Arvosanat -valikosta
- Tarkista

5. Syötä tiedot:

- Laajuus (ov)
- Päivämäärä: pp.kk.vvvv
- Lisätietoja:
 - Väliarviointi
 - Ei arvioitavaa suoritusta

1. Etsi opinnot:

- Opettajat -haulla
- Luettelosta selaamalla

Muista! Jos et itse opeta ryhmäsi opintoa, etsi kurssin opettajalla!

3. Tarkista opiskelijat:

- Poista opiskelijoita => Lisätoiminnot
- Lisää opiskelijoita => Hae lisättävät opiskelijat

6. Tarkista ja TALLENNA

VKK1 – opintojen koodaus:

Opintokokonaisuudet:

VKK1AI	Äidinkieli
VKK1MA	Matematiikka
VKK1VK	Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
VKK1TI	Tietotekniikka
VKK1LI	Liikunta ja terveystieto
VKK1TP	Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämäntuntemus
VKK1OT	Opiskelu- ja työ-elämävalmiudet
VKK1AK	Ammatillisen koulutuksen ja työelämän tuntemus
VKKVV	Vapaasti valittavat opinnot (VV)

VKK2 – opintojen koodaus:

Opintokokonaisuudet:

VKK2TI	Tiedolliset valmiudet:
VKK2YK	Yhteiskuntavalmiudet
VKK2TY	Työtaidot ja ammattiopinnot
VKK2VU	Vuorovaikutus
VKK1TP	Toiminnalliset valmiudet ja elämäntuntemus
VKKVV	Vapaasti valittavat opinnot (VV)

Opintojaksojen koodaus:

Opintokokonaisuuden koodi + kaksinumeroinen juokseva numero: esim. VKK1TP01, VKK1TP02, jne.